



POHJOISMANSIN PERUSKURSSI

Helsingin yliopisto 2021

Pohjoismansin peruskurssin (5 op)
kurssimateriaali

Virtanen, S Susanna

Horváth, Csilla

Merova, Tamara

Johdanto

Tämä aineisto on suunnattu soveltuvien osien viiden opintopisteen laajuiseen mansin kielen alkeiskurssin kurssimateriaaliksi. Kurssin tavoitteena on oppia pohjoismansin perussanastoa sekä morfologian ja syntaksin perusteet: aineiston avulla voi saavuttaa Eurooppalaisen viitekehyksen tason B1. Kurssin jälkeen opiskelija pystyy ymmärtämään ja tuottamaan yksinkertaista mansinkielistä tekstiä sekä käymään lyhyitä keskusteluja mansiksi. Opiskelija tuntee ja tunnistaa tavallisimmat morfologiset päätteet ja osaa käyttää niitä kielen rakenteissa. Opiskelija hallitsee mansin kielen perussanaston ja osaa tarvittaessa etsiä sanoja sanakirjoista ja verkkoaineistoista.

Materiaali on alun perin koottu mansin kielen alkeiskurssille Helsingin yliopiston suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen oppinainen piirissä keväällä 2019. Tuolloin FT Susanna Virtanen aloitti yksikössä mansin kielen opetuksen vaiheessa, jossa se oli ollut tauolla vuosia. Hän päätti tehdä kurssien oppimateriaalit itse, koska ajantasaisia valmiita materiaaleja ei ollut. Niin syntyi ensin irrallisia luentomonisteita, joita alettiin kehittää jänkevämmäksi ja yhtenäisemmäksi kurssimateriaaliksi mm. opiskelijapalautteen avulla. Keväällä 2020 työhön liittyivät myös maisteri Csilla Horváth ja mansin kielen opettajan tutkinnon suorittanut toimittaja Tamara Merova, joiden panos työn onnistumiseen on ollut korvaamaton.

Aineiston on tarkoitus täyttää akuutti ajantasaisen opetusmateriaalin tarve ja tuoda osansa suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen alan yliopistopedagogiseen kehitykseen. Mansin kielen opetuksella on Helsingin yliopistossa pitkät perinteet, mutta oppimateriaalit eivät ole kehittyneet ajan mukana. Rautaesiripun aikana ainoa saatavilla oleva aineisto oli 1800–1900-lukujen taitteessa kerätyt kansanrunoustekstit. Niiden käyttöä jatkettiin vielä rajojen avauduttuakin, koska uutta kirjallista aineistoa oli edelleen niukasti saatavilla. Länsimaisen tradition mukaisia oppimateriaaleja ei ole juuri tuotettu yliopistotasoiseseen opetukseen. Nyt kuitenkin tilanne on korjaantumassa: tämän materiaalin toimittajat ovat saaneet Koneen säätiöltä rahoituksen alkeisoppikirjan toimittamiseen. Oppikirjan odotetaan ilmestyvän Suomalais-Ugri-Seuran kustantamana vuonna 2023.

Materiaaliin on koottu teoreettinen selostus jokaisesta kielioppiaiheesta. Aiheita havainnollistetaan käytännön esimerkein. Samalla opitaan mansin kielen perussanastoa. Jokaisen teoriaosuuden jälkeen rakenteita ja sanastoa harjoitellaan havainnollisin tehtävin. Kielenaineokset esitetään kyrillisistä kirjaimistosta käyttäen, koska se on mansiyhteisön itse käyttämä kirjoitustyyli. Kirjan tekstikappaleet ja kieliesimerkit on poimittu mm. mansin kielen lukemistoista ja ajankohtaisista

sanomalehtiartikkeleista (ks. lähdeluettelo). Osa esimerkeistä on toimittajien itse luomia. Aineiston kuvitus on Papunetin ilmaisesta kuvapankista.

Aineistoa käyttävän opettajan suositellaan valitsemaan aineistosta kurssin laajuuteen soveltuvat aihealueet. Esim. kappaleiden 13, 14 ja 15 aiheet voi jättää myös myöhempien kurssien teemoiksi.

Helsingissä 24.5.2021

Susanna Virtanen

Csilla Horváth

Tamara Merova

Tämä on 17.8.2021 päivitetty versio.

Sisällys

Johdanto.....	2
Sisällys.....	4
Kappale 1.....	7
Mansit ja mansin kieli.....	7
Pohjoismansin äännejärjestelmä.....	10
Vokaalit.....	10
Konsonantit.....	10
Perusfraaseja ja -sanoja.....	11
Tehtävä.....	13
Kappale 2.....	14
Лүйи мэхум урыл.....	14
Persoonapronominit ja verbintaivutus.....	15
Persoonapronominit, nominatiivi.....	15
Verbintaivutuksesta.....	15
Säännöllisten verbien taivutus.....	16
Epäsäännölliset verbit.....	17
Verbien kieltomuodot.....	17
Tehtäviä.....	18
Kappale 3.....	20
Сүргүт урыл.....	20
Paikallissijat.....	21
Lokatiivi (-т).....	21
Latiivi (-н).....	22
Ablatiivi (-ныл).....	22
Tehtäviä.....	24
Kappale 4.....	26
Маньщи мэхум амщит – mansien arvoituksia.....	26
Lukusanat.....	27
Манах? – Kuinka monta? Kuinka paljon?.....	29
Tehtäviä.....	29
Kappale 5.....	31
Хунь? Milloin?.....	31
Kuukaudet.....	31
Päivämäärät.....	31

Viikonpäivät.....	32
Vuorokaudenajat, päivät.....	32
Vuodenajat.....	32
Tehtäviä.....	33
Kappale 6.....	35
Lauseharjoittelua.....	35
Kappale 7.....	38
Omistusliitteet.....	38
Tehtäviä.....	39
Kappale 8.....	40
Nominien duaali ja monikko.....	40
Tehtäviä.....	42
Kappale 9.....	44
Гәз нӧх-винә урыл.....	44
Adpositiot.....	45
Kappale 10.....	46
Instrumentaali ja translatiivi.....	46
Instrumentaali –(ы)л.....	46
Translatiivi –(ы)г.....	47
Tehtäviä.....	48
Kappale 11.....	49
Persoonapronominien taivutusmuodot.....	49
Kappale 12.....	50
Тӱяг, туй ос таквсы.....	50
Adjektiivit.....	51
Adjektiivivartalot ja -johtimet.....	51
Adjektiivien vertailu.....	52
Ruumiinosat.....	53
Kappale 13.....	54
Objektikonjugation päätteet ja funktiot.....	54
Tehtäviä.....	56
Kappale 14.....	57
Mennyt aika.....	57
Preteriti -с, -ыс, -ас.....	58
Menneen ajan partisiippi.....	60
Tehtäviä.....	61

Kappale 15	62
Lauserakenteita	62
I Sanajärjestys	62
II Ditransiivirakenteet	63
III Sivulauseet ja konjunktiot	64
Kappale 16	65
Kertaustehtäviä.....	65
Sanasto	67
Lähteet	74

Kappale 1

Mansit ja mansin kieli

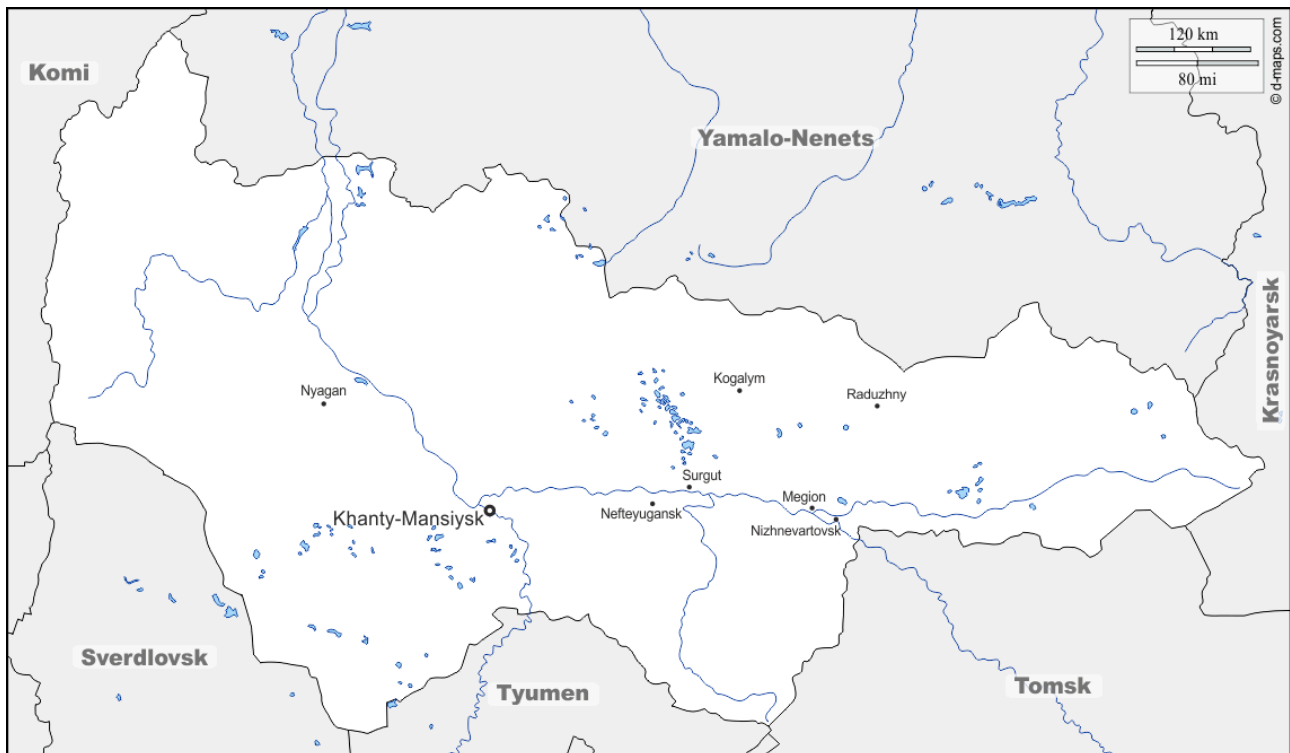
Mansi on vakavasti uhanalainen kieli, joka kuuluu suomalais-ugrilaisen kielikunnan obinugrilaiseen haaraan yhdessä hantin kanssa. Obinugrilaiset kielet ja unkari muodostavat yhdessä kielikunnan ugrilaisen haaran. Mansia ja hantia puhutaan Venäjän federaation Hantien ja mansien autonomisessa piirikunnassa Uralin itäpuolella. Mansin kielen puhujia on varovaisen arvion mukaan jäljellä noin 1000: puhujamäärä on laskenut voimakkaasti viimeisen sadan vuoden aikana. Vielä 1900-luvun alussa elossa oli neljä eri päämurretta: pohjoinen, läntinen, eteläinen ja itäinen. Nyt näistä neljästä vain yksi on kunnolla elossa: pohjoisia murteita puhutaan ja kirjoitetaan edelleen. Pohjoiselle Sosvan murteelle on luotu kirjakieli, jota käytetään kirjallisuudessa, mediassa ja kouluopetuksessa.

Mansit ovat alkuperäiskansa, joka on onnistunut siirtämään kieltään ja kulttuuriaan myös urbaaniin ympäristöön. Mansit elävät venäläisessä yhteiskunnassa, eikä ulkoapäin tulevaa vaatimusta mansin kielen käytölle ole. Kielen ylläpito on paikallisten aktiivien ja puhujien oman aktiivisuuden varassa. Kielen ja kulttuurin venäläistyminen on seurausta viimeisen reilun sadan vuoden aikana tapahtuneista poliittisista ja taloudellisista muutoksista. Tällä hetkellä Venäjän valtio ei aktiivisesti tue vähemmistökielten ylläpitoa: laki on muutettu sellaiseksi, että vähemmistökielten tai vähemmistökielinen kouluopetus on entistä hankalampaa järjestää, eikä siihen anneta riittäviä julkisia resursseja.

Hantien ja mansien autonominen piirikunta on merkitty karttaan punaisella.



Kartta 1: Wikipedia.



Kartta 2: <https://d-maps.com/>

Kartassa 2 näkyvät piirikunnan suurimmat kaupungit ja joet. Mansien perinteiset asuinalueet sijaitsevat piirikunnan länsiosassa. Murteet on nimetty jokien mukaan, joiden varrella kutakin on puhuttu: Sosva, Sygva, Lozva, Pelym, Konda, Tavda. Piirikunnan pääkaupunki Hanti-Manjsijsk on vanha hantilaisasutus (vanhalta nimeltään Samarovo), jonka venäläiset kasakat valloittivat 1500-luvulla. Valloituksen seurauksena hantiasutus käytännössä katkesi pitkäksi aikaa. Neuvostoliiton alkuaikoina sen paikalle perustettiin työläisasutus, jonka sai vuonna 1940 nimekseen Hanti-Mansijsk. Nykyään Hanti-Mansijsk on noin 80 000 asukkaan yliopistokaupunki. Jugran yliopisto perustettiin 2001.

Mansi on sukukieltensä tavoin agglutinatiivinen kieli: sanojen taivutus tapahtuu pääasiassa päätteiden ja liitteiden avulla. Toisin kuin esim. itämerensuomalaisissa kielissä, vartalovaihteluita on hyvin vähän. Esim. säännöllisillä verbeillä ei ole lainkaan vartalovaihtelua, ja epäsäännöllisiä verbejä tunnetaan yhteensä kuusi. Nominien taivutuspäätteiden edellä ei tapahdu vartalovaihtelua.

Kuten kaikissa obinugrilaisissa kielissä, mansissa on kaksi verbikonjugaatiota: subjekti- ja objektikonjugaatio. Passiivitaivutus on morfologisesti monipuolinen, koska myös passiivissa verbit taipuvat luvuissa ja persoonissa passiivilauseen subjektin (semanttinen patientti tai resipientti) mukaan. Passiivi on aktiivin käänteinen kategoria, jota käytetään pragmaattisin syin määräytyvissä tilanteissa. Menneen ajan muotoja on vain yksi.

Nominintaivutuksessa on käytössä vain yksi paikallissijaparadigma sekä kaksi muuta sijaa. Yksittäinen sijan semanttinen käyttöalue on siis laaja. Sijaintiin ja suuntaan liittyviä suhteita ilmaistaan myös postpositioilla. Omistussuhteita ilmaistaan omistusliitteillä: mansissa ei ole genetiivisijaa. Omistusliitteiden käyttö ei rajoitu omistussuhteisiin, vaan niillä on laajempi referentiaalisuuteen liittyvä funktio. Omistusliitteet voivat esiintyä myös postpositioihin ja verbin nominaalimuotoihin liittyneinä.

Pohjoismansin äännejärjestelmä

Vokaalit

Pohjoismansin kielen vokaalijärjestelmä on verrattain yksinkertainen. Esim. jo hiipuneen itäisen variantin vokaalisto on ollut rikkaampi. Vielä elossa olevissa kielivarianteissa ei tunneta vokaalisointua. Sen sijaan ensitavussa esiintyy lyhyiden ja pitkien vokaalien välinen oppositio.

Pohjoismansin vokaalit [IPA-kuvaus hakasulkeissa]:

Lyhyet	[a] a	[e] э	[i] и	[ɨ] ы	[u] у	[o] о	[ə] ы
Pitkät	[a:] ā	[e:] ē	[i:] ī	[ɨ:] ы̄	[u:] ū	[o:] ō	-

Kaikki lyhyet ja pitkät vokaalit voivat esiintyä ensitavussa, redusoitunutta vokaalia [ə] ы lukuun ottamatta. Sen sijaan jälkitavussa tavataan vain illabiaalisia vokaaleita [a] a, [e] э, [i] и ja [ə] ы. Lisäksi [u] y voi esiintyä jälkitavussa [w]в:n edessä sekä infinitiivin päätessä. Jälkitavussa vokaalin pituudella ei ole ratkaisevaa merkitystä, ja jälkitavujen vokaalien pituus voi vaihdella hieman.

Konsonantit

Pohjoismansin konsonantistolle ominaista ovat mm. runsas liudentuneiden konsonanttien määrä sekä pehmeiden klusiilien puuttuminen muista kuin vierassanoista. Sibilanteja on ympäröiviin kieliin verrattuna niukasti. Suomen kielestäkin tutulle ng-äänteelle (ŋ) on oma kirjainmerkkinsä ҥ. Mansista löytyy myös soinniton velaarifrikatiivi [x] x ja soinnillinen velaarifrikatiivi [ɣ] г.

Pohjoismansin konsonantit [IPA-kuvaus hakasulkeissa]:

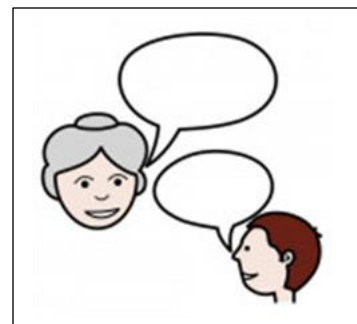
Nasaalit	[m] м	[n] н	[nʲ] нь	[ŋ] ҥ	
Klusiilit	[p] п	[t] т	[tʲ] ть	[k] к	[kw] кв
Sibilantit		[s] с	[sʲ] щ/сь		
Frikatiivit & puolivokaalit	[w] в		[j] й	[x] х	[ɣ] г
Lateraalit		[l] л	[lʲ] ль		
Tremulantit		[r] р			

Mansia kirjoitetaan kyrillisin aakkosin. Tutkimuskäyttöön kieltä on kuitenkin kirjoitettu myös suomalais-ugrilaisella tarkekirjoituksella (FUT) ja kansainvälisillä foneettisilla aakkosilla (IPA). Eri ortografioiden vastaavuudet voi ladata verkosta esim. [tästä linkistä](#). Muussa ympäristössä й-kirjaimella merkitty [j] esiintyy myös kyrillisessä ortografiassa yhdellä kirjainmerkillä merkityissä äänneyhtymissä [ja] я, [jo] ё, [je] е, [ju] ю.

Perusfraaseja ja -sanoja

Tervehdyksiä:

Паца олэн! – Hyvää päivää! / Tervehdys!
Паца, паца! – Terve! (Vastauksena edelliseen.)
Хумус олэгын? – Mitä kuuluu? / Kuinka voit?
Ёмас. – Hyvää. / Hyvin.
Ос ёмас олэн! – Näkemiin! [”Voi hyvin!”]
Нау намын маныр? – Mikä Sinun nimesi on?
Ам намум Анна. – Nimeni on Anna.



Kiittäminen:

Пумащипа! – Kiitos!
Ятилы = Ole hyvä!
Та яныт ёмас вәрмалъ вāрен! – Ole hyvä! (Sg)
Та яныт ёмас вәрмалъ вārэн! – Ole hyvä! (Pl)
Сāлитэлн! – Anteeksi!¹

Toivotuksia:

Ос ёмас улум! – Hyvää yötä! [”Hyviä unia!”]
Ёмас тэп! – Hyvää ruokahalua!
Атың тэп! – Hyvää ruokahalua! [”Maukasta ruokaa”]
Атынгыг-портынгыг! – Hyvää ruokahalua! [”Kaikkea herkullista”]

Muita:

Нау хотыл ёхтысын? – Mistä olet kotoisin?
Ам тыг Ханты-Мансийск усныл ёхтысум. – Olen kotoisin (tulin) Hanti-Mansijskista.
Маныр вārэгын? – Mitä sinä teet?
А-а. – Kyllä.
Остыгыл – Kyllä / Tietysti / Totta kai.
Ати. – Ei.

Tutusti mansinkielisiin tervehdyksiin ja perusfraaseihin oheisen videon avulla:

<https://www.youtube.com/watch?v=KQ3G1R-BZCk>

¹ Anteeksi-sanan käyttö on mansissa perin tuoretta venäläisvaikutusta. Perinteisesti mansiksi ei ole pyydetty anteeksi.

Vanhoja uralilaisia sanoja

Mansilla ja suomella on jonkin verran yhteistä uralilaiseen kantakieleen palautuvaa sanastoa. Yhteiset sanat edustavat ruumiinosia sekä luontoon ja elämän perustoimintoihin liittyviä asioita.

вит – vesi	пилуҥкве – pelätä
кāt – käsi	пуҥк – pää
мā – maa	сам – silmä
мāйт – maksa	сӯп – suu
минуҥкве – mennä	сым – sydän
нē – nainen	тотуҥкве – tuoda
ōлуҥкве – olla	уйгалаҥкве – uida

Muita arkipäivän sanoja:

āги – tyttö	мāнь – pieni
нāврам – lapsi	мāньщи – mansi
āлпыл – aamulla	нēпак – kirja
āмп – koira	пāвыл – kylä
вāруҥкве – tehdä	пыг – roika
вōт – tuuli	ракв – (vesi)sade
вōр – metsä	тўйт – lumi
ēмас – hyvä	хōтал – päivä / aurinko
ййв – ruu	хум – mies
кати – kissa	ēти – yö
кол – talo	ēтипāла – ilta
мāныр – mikä?/mitä?	яныг – suuri

Tehtävä

Тыи маныр? – Mikä tämä on? Kirjoita seuraavat asiat mansiksi²:



1.



2.



3.



4.



5.



6.



7.



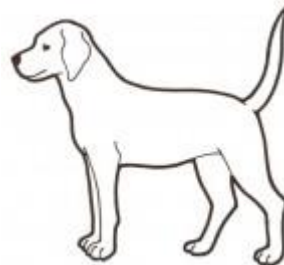
8.



9.



10.



11.



12.

² Kuvat: <https://kuvapankki.papunet.net/>

Каррале 2

Лӯи мӑхум урыл

Лӯи мӑхум сӑв рӯпата вӑрӑгыт. Туи порат Тӑн яӑк ёлы-пӑлныл хӯл алыщлӑгыт, тӑн хӯл алыщлӑгыт, конщерват вӑрӑгыт, вӑраӑгыт. Тӑлы тӯйт мӑл, ёмуӑкве пил вӑтӑгыт. Тӑлы порат тӑванакт сака тӑрвितыӑ. Таимӑгыс мӑхум ёса ащирма. Мӑхум ащирмӑныл ат пилӑгыт. ӑныщӑгыт. (Сайнахова 2001: 88–90.)

Uudet sanat:

лӯи – pohjoinen	сака – hyvin, erittäin
мӑхум – väki, kansa, ihmiset (pl.)	ащирма – kylmä, pakkanen
сӑв – paljon	пилуӑкве – pelätä
рӯпата – työ	яӑк – jää
туи - kesä	ёлы-пӑлныл – alta, alapuolelta
туи порат – kesällä	вӑраяӑкве – metsästää
хӯл – kala	тӯйт – lumi
алыщлаӑкве – pyydystää, kalastaa	мӑл – syvä
пил – marja	ёмуӑкве – kulkea, liikkua
вӑтуӑкве – kerätä, poimia	тӑрвितыӑ – raskas, hankala
тӑл – talvi	таимӑгыс – sen vuoksi
тӑлы пӑрат – talvella	ёса – sukset
тӑванакт – toisinaan	ӑныщуӑкве – olla, omistaa (habeoverbi)

Persoonapronominit ja verbintaiutus

Persoonapronominit, nominatiivi

Mansissa on kolme lukua: yksikkö (Sg), kaksikko (Du) ja monikko (Pl). Persoonia on universaaliin tapaan kolme. Sekä persoonapronomineista että verbin persoonapäätteistä löytyy kolme yksiköllistä, kolme kaksikollista ja kolme monikollista muotoa: *minä, sinä, hän, me (kaksi), te (kaksi), he (kaksi), me (monta), te (monta), he (monta)*. Viereisestä taulukosta näemme persoonapronominien nominatiivimuodot. Taivutusmuodot esitellään kappaleessa 11.

Persoonapronominien nominatiivimuodot:

	Sg	Du	Pl
1.	ам	мĕн	мāн
2.	наҗ	нĕн	нāн
3.	тав	тĕн	тāн

Verbintaiutuksesta

Mansin kielessä on kaksi verbien konjugaatiotyyppiä: subjektikonjugaatio ja objektikonjugaatio. Näistä tutustumme ensin subjektikonjugaatioon, jossa verbi kongruoi vain subjektin kanssa. Subjektikonjugaatiota käytetään intransitiivisen toiminnan kuvaamiseen sekä sellaisen transitiivisen toiminnan kuvaamiseen, jossa suora objekti ei ole ennestään tuttu. Objektikonjugaatio esitellään kappaleessa 13.

Subjektikonjugaation päätteet:

	Sg	Du	Pl
1.	-ĕгум/-ĕгум	-ымĕн/-имĕн	-ĕв/-ĕв
2.	-ĕгын/-ĕгын	-ĕгын/-ĕгын	-ĕгын/-ĕгын
3.	-ы/-и	-ыг/-иг	-ĕгыт/-ĕгыт

Päätevarianttien vaihtelu on kyrillisen kirjoitustavan mukaisesti allofonista: palatalisoistuvaan konsonantiin -н-, -т-, -с- ja -л- päättyvien konsonantivartaloiden jälkeen pääte on -ĕ-alkuinen, muissa tapauksissa -e-alkuinen. Epäsäännöllisten vokaalivartaloiden yhteydessä esiintyy

konsonanttialkuisia päätevariantteja. Yksikön 3. persoonan pääte on p:n ja v:n jälkeen *-u*, muissa tapauksissa *-bi*.

Säännöllisten verbien taivutus

Valtaosa mansin verbeistä taipuu säännöllisen kaavan mukaan. Sanakirjamuotona esitetään usein yksikön 3. persoonan subjektikonjugaation muoto. Tässä kuitenkin käytämme infinitiiviä: infinitiivin pääte on säännöllisillä verbeillä lyhyillä vartaloilla *-ууҕве* ja kolme- tai useampitavuisilla vartaloilla *-ауҕве* (huom! myös *-axm*-johtimellisten deverbaalisten verbinjohdosten pääte on *-ууҕве*). Säännöllisillä verbeillä ei ole vartalovaihteluita. Säännölliset verbit ovat konsonanttivartaloisia. Persoonapäätteet lisätään suoraan verbinvartaloon.

Esimerkkejä säännöllisten verbien taivutuksesta:

	о́луҕве	по́тыртаҕве	то́туҕве
Sg1	о́лэҕум	по́тыртэҕум	то́тэҕум
Sg2	о́лэҕын	по́тыртэҕын	то́тэҕын
Sg3	о́лы	по́тырты	то́ты
Du1	о́лымэҥ	по́тыртымэҥ	то́тымэҥ
Du2	о́лэҕын	по́тыртэҕын	то́тэҕын
Du3	о́лэҕ	по́тыртэҕ	то́тэҕ
P11	о́лэв	по́тыртэв	то́тэв
P12	о́лэҕын	по́тыртэҕын	то́тэҕын
P13	о́лэҕыт	по́тыртэҕыт	то́тэҕыт

Säännöllisiä verbejä:

о́луҕве – olla, asua, elää

минуҕве – mennä

э́хтуҕве – tulla

ла́вуҕве – sanoa

о́ньщуҕве – olla, omistaa (haveoverbi)

хансуҕве – kirjoittaa

ва́руҕве – tehdä

у́нлуҕве – istua, sijaita, olla

ру́питаҕве – tehdä työtä

то́туҕве – tuoda

по́тыртаҕве – puhua

ловиньтаҕве – lukea

Epäsäännölliset verbit

Lisäksi pohjoismansissa on kuusi epäsäännöllistä verbiä: йиҥкве ‘tulla’ лыҥкве ‘heittää’, миҥкве ‘antaa’, тәҥкве ‘syödä’, виҥкве ‘ottaa’, вәҥкве ‘nähdä’.

	йиҥкве	тәҥкве	миҥкве
Sg1	ювум	тәгум	мыгум
Sg2	ювын	тәгын	маён
Sg3	юв	тәг	мыг
Du1	ювмён	тәгмён	мыгмён
Du2	ювын	тәгын	маён
Du3	ювыг	тәгыг	мыгыг
Pl1	ювӯв	тәгӯв	мыгӯв
Pl2	ювын	тәгын	маён
Pl3	ювыт	тәгыт	мыгыт

Verbien kieltomuodot

Verbien kieltomuodot muodostetaan indikatiivissa taipumattomalla kieltopartikkelilla *am*. Verbin persoonataivutus ei muutu kieltosanan yhteydessä.

- Нәмхотталь ат минәгум. – *En mene minnekään.*
- Сәв хәтпа кол ат оһыщәгыт. – *Monilla ihmisillä ei ole taloa.*
- Та урыл нәматыр ат вәгыт. – *He eivät tiedä siitä mitään.*

Tehtäviä

I Ymmärrätkö seuraavat lauseet?

1. Ам университетыт рӯпитәгум.
2. Мән Саранпāвылт ̄лᄁв.
3. ̄йкан хотыл ̄лы?
4. Мён кит нйврам ̄ныцимён.
5. Пыгыт колледжит хаництахтᄁгыт.
6. Тән мāныци лātңыл потыртᄁгыт?

II Taivuta seuraavat verbit kaikissa persoonamuodoissa!

	ёхтуңкве	хансуңкве	вāруңкве
Sg1			
Sg2			
Sg3			
Du1			
Du2			
Du3			
P11			
P12			
P13			

Каррале 3

Сургут урыл

Сургут уст м̄ан миранув Центр культура олы. Ам тот к̄ущайг р̄упит̄эгум. М̄ан тыт нила м̄аньщи х̄отпа р̄упит̄эв, акв ханты н̄э ос акв ̄ерн н̄э. Т̄ан пуссын мастерыг р̄упит̄эгыт. К̄атыл в̄арнэ с̄авсыр пормас в̄ар̄эгыт, ̄онт̄эгыт. М̄ан р̄упатавт ̄эква туп акв п̄ыг р̄упиты. Тав й̄ивныл с̄авсыр пормаст

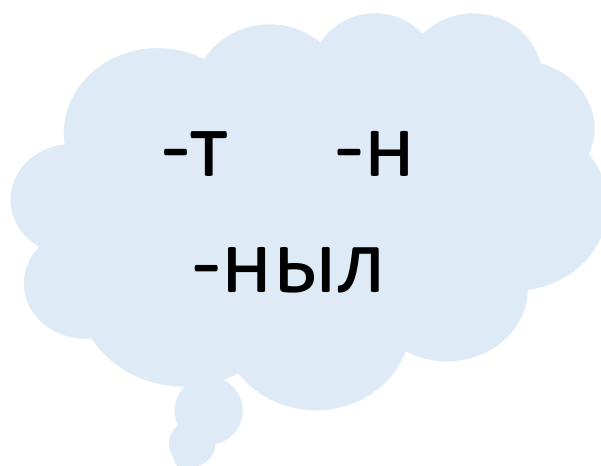
̄ерги. М̄ань сумьяхыт, х̄апыт, колыт в̄аруҥкве х̄асы. Тувыл с̄асныл ос сака ̄емас, п̄умыщ пормасыт в̄аруҥкве в̄ерми. Тыт р̄упитан ялпыҥ х̄оталыт в̄арыглал̄эв. М̄аньщи л̄атҥынувл ̄эргыт ос й̄йквыт й̄йквев. М̄ань н̄яврамыт ̄эрыг ̄эргуҥкве, й̄йкв й̄йквуҥкве ханищт̄эв.

Uudet sanat:

уc – kaupunki	м̄ань – pieni
мир – kansa	с̄умьях – jalka-aitta
тот – siellä	х̄ап – vene
к̄ущай – johtaja	х̄асуҥкве – sitoa, solmia
тыт – siellä	тувыл – sitten
̄ерн – nenetsi	с̄ас – tuohi
пуссын – kaikki	п̄умыщ – iloinen, hieno, kiinnostava
савщир – monenlaisia	в̄ерми – voi, pystyy
пормас – tavara, esine	ялпыҥ – ruhä
̄онтуҥкве – ommella	ялпыҥ х̄отал – juhlapäivä
̄эква – (iäkäs) nainen	в̄арыглаҥкве – valmistaa, valmistella
халт – joukossa	й̄йкв – tanssi
туп – vain	й̄йквуҥкве – tanssia
̄эргуҥкве – veistää	ханищтаҥкве – opettaa

Paikallissijat

Mansin kielessä on vain yksi paikallissijaparadigma: lokatiivi, latiivi ja ablatiivi. Sama paradigma täyttää sekä ulkoettä sisäpaikallissijojen funktiot. Lisäksi latiivi toimii dativisijana ja passiivin agentin funktiossa. Paikallissijoja käytetään myös ajan ilmauksissa sekä rektiosijoina.



Lokatiivi (-Т)

Lokatiivi vastaa kysymyksiin *missä?* ja *millä?* Lisäksi sitä käytetään ajan ilmauksissa (*milloin?*). Lokatiivin päätte liittyy vokaali- ja konsonanttivartaloihin suoraan ilman sidevokaalia.

Хот? – Missä? Millä?

Paikan adverbiaaleissa lokatiivi edustaa sisäistä ja ulkoista sijaintia, suuressa tai pienessä mittakaavassa.

- ✓ Тав Ханты-Мансийск уст олы. – *Hän asuu Hanti-Mansijskin kaupungissa.*
- ✓ Мāнь пāvлытт сака мощца хōтна олы. – *Pienissä kylissä asuu hyvin vähän ihmisiä.*
- ✓ Тыи хури Торум-Маа музейт унлы. – *Tämä kuva on [esillä] 'Jumalan maa' - museossa.*
- ✓ Кāсың колт хӯрум квартира олы. – *Jokaisessa talossa on kolme asuntoa.*
- ✓ Я̄ вāтат лӯлөгум. – *Seison joen rannalla.*

Хунь? – Milloin?

Ajanmääreissä lokatiiviin päätte esiintyy kuukausien, päivämäärien, viikonpäivien, vuodenaikojen ja kellonaikojen yhteydessä.

Ajan ilmauksia käsitellään tarkemmin kappaleessa 5.

- ✓ вāт саграпнал этпост – *joulukuussa*
- ✓ ойттур этпос хōтхуйпловит хōталēt – *heinäkuun 16. päivänä*
- ✓ ты тāлт – *tänä vuonna*
- ✓ 1950 тāлт – *vuonna 1950*
- ✓ сāt овыл хōталēt – *maanantaina*
- ✓ лов щēст – *kello kymmenen*

Latiivi (-н)

Latiivin päätte on -н, ja se liittyy myös konsonanttivartaloihin ilman sidevokaalia. Latiivi kattaa tyypillisen tulosijan funktion, mutta sillä on myös datiiivinen funktio. Lisäksi latiivilla merkitään passiivilauseeseen agenttia sekä joidenkin verbien rektioita.

Paikan ilmauksissa latiivi vastaa kysymyksiin **Хоталь? – Mihin? Mille?**

mihin?/minne?/mille?

✓ Ленинград ӯсн – *Leningradiin*

✓ Тёк па́вылн – *Tegin kylään*

Хотьютн – Kenelle?

✓ Мўй хо́патын ос тыт о́лнэ мирн [о́лы > partis.pres. о́лнэ] – *vieraille ja paikallisille*

✓ Тав ты выставка урыл мўй ма́хумн поты́рты. – *Hän puhuu tästä näyttelystä vieraille.*

✓ Пўмащипа на́ын! – *Kiitos Sinulle!*

✓ На́ын о́с пўмащипа! – *Kiitos itsellesi!*

Хотьютн – Kenen toimesta? (passiivin agentti)

✓ Ты хурит **Илья Абрамов руц хумн** пōслувēсыт. –
Nämä kuvat ovat venäläisen miehen, Ilja Abramovin kuvaamia.

Ablatiivi (-ныл)

Ablatiivi on monifunktionen sija: se toimii ennen kaikkea erosijana sekä konkreettisten paikkojen että abstraktimpien suunnanilmausta yhteydessä. Sillä on myös lähettäjä ilmaiseva funktio ('keneltä?'). Lisäksi sitä käytetään adjektiivien vertailussa, ajan ilmauksissa ja koostumista ilmaisemassa.

Хотыл? Mistä? Miltä? Keneltä?

- ✓ Ам амки Саранпāвылныл б̄лэгум. – *Minä itse olen (kotoisin) Saranpaulista.*
- ✓ Тув сāvсыр мāныл сāv мāхум эхталы. – *Sinne tulee monesta maasta paljon ihmisiä.*
- ✓ Назым яныл Итъях я овты. – *Nazim-joesta virtaa (haarautuu) Itjah-joki.*
- ✓ Округ бюджетныл тысāвит оln ат миве. – *Piirikunnan budjetista ei anneta [heille] niin paljon rahaa.*
- ✓ Ам та хумныл сāграп выгум. – *Otan/ostan tuolta mieheltä kirveen.*

Ablatiivilla voidaan myös ilmaista esim. konkreettista koostumusta tai materiaalia (*mistä tehty?*).

Mistä? (materiaali)

- ✓ Ййвныл мāнь колыт үнттыс. – *[Hän] rakensi puusta pieniä taloja.*
- ✓ Ты маснутыт сāлы котныл вāравет. – *Nämä vaatteet tehdään poronahasta.*

Adjektiivien vertailussa ablatiivilla merkitään vertailukohdetta:

- ✓ Тав āнумныл акв тālэ яныг. – *Hän on minua vuoden vanhempi.*

Myös ajan ilmauksissa käytetään ablatiivia merkityksessä 'mistä lähtien'. Saman pääteaineksen sisältää myös postpositio *пāсныл* 'lähtien', joten käytetään samassa merkityksessä.

Mistä lähtien?

- ✓ Та пāсныл тот та рӯпиты. – *Siitä lähtien hän on työskennellyt täällä.*
- ✓ Мāньполь этпосныл лēккарыт мāхум ат уральтыяныл. – *Maaliskuusta lähtien lääkärit eivät ole tutkineet ihmisiä.*

- ✓ Тамле ялпың хōтал 1965 тāl пāсныл янытлаве. – *Tällaista juhlapäivää on vietetty vuodesta 1965 lähtien.*

Tehtäviä

I Täydennä lauseet sopivalla sijapääätteellä!

1. Тав Восыңтūr пāвыл _____ самын патыс.
2. Пыге оc Югорск ŷс _____ олы.
3. Ань Украина мā _____ Россия _____ сāв мāхум олуңкве вāнтлōгыт.
(вāнтлаңкве = muuttaa)
4. Нāврамыт Сūкырџа школа _____ тотыглавōсыт. (тотыглаңкве = kuljettaa: tässä passiivimuoto!)
5. Марк пāвыл _____ олуңкве хульты манос ювле вōр _____ мины.
(хульты = jäädä, ювле = kotiin)
6. Марий Эл ос Ямал мā _____ мўй мāхум ёхталасыт.
7. Мāн округув _____ хōн мā _____ сāв хōтпа ёхталас.
8. Валентина Борисовна Албина сāв тāl Сургут ŷс _____ олы.

LOC. -Т

LAT. -Н

ABL. -НЫЛ

II Kirjoita mansiksi:

1. Asun Turussa. _____
2. Menen Helsinkiin. _____
3. Tulemme Moskovasta. _____
4. Tässä talossa asuu kaksi naista. _____
5. Vien naisille leipää. _____
6. Hän antaa kirjan sinulle. _____

III Vastaa kysymyksiin!

1. Наң хотыл ёхтысын? _____

2. Ольга хотыл ёхтыс? _____

3. Наң хōт олēгын? _____

4. Хоталь мынēв? _____

5. Ты автобус хоталь мыны? _____

Кappale 4

Маньци м̄хум а̄мщит – mansien arvoituksia

Ты маныр? – Mikä se on?

1. Олн вильтуп лов а̄кань.
 - Ты тул̄евлыт костер̄анылт.
2. Нила н̄э акв т̄орыл пантхатамыт.
 - Ты пасан ос пасан л̄аглыт.
3. Войкан т̄арыг с̄ат т̄ур ултта луйги.
 - Ты ялпың кол. Саңканыт р̄атнэ суяныл.
4. Н̄ёлың-палың кит м̄аңквла.
 - Ты п̄ассаг.
5. В̄ат хум акв пуңк-совн лаквылтамыт та-кос л̄акква-харт̄эгыт, ат с̄эт̄эгыт.
 - Ты ёрнкол.

(Слинкина 2015; Kálmán 1976).

Uudet sanat:

олн – raaha, horeaa	ялпың кол – kirkko
вильт – kasvot (вильтуп – ’kasvoinen’)	саңкан – (kirkon)kello
а̄кан – nukke	р̄атуңкве – takoa, kumauttaa
тул̄евыл – sormi	суй – äni
кос – kynsi	н̄ёл – nenä
т̄ор – liina, huivi	паль – korva
пантхатуңкве – peittää itsensä	м̄аңквла – pöllö
пасан – röytä	п̄ассаг – lapaset
л̄агыл – jalka	пуңк-сов – päänahka
войкан – valkoinen, vaalea	лаквылтаңкве – hypätä, pomppata
т̄арыг – kurki	та-кос – vaikka
т̄ур – järvi	л̄акква-хартуңкве – venyttää, kiskoa erilleen
ултта – läpi, ylitse	с̄этуңкве – jaksaa, pystyä
луйгуңкве – visertää, laulaa	ёрнкол – jurtta

Lukusanat

Mansin kielen lukusanat edustavat suurelta osin vanhaa uralilaista sanastoa. Luvuilla 1–7 on suorat vastineet myös suomen kielessä. Mansin kielessä lukusanat eivät taivu attribuutteina. Lukusanoista 1 ja 2 on lyhempi ja pidempi variantti, joista lyhempää käytetään attribuuttina ja pidempää esim. predikatiivina.

Lukusanat 1–10:

- 1 акв / аква
- 2 кит / китыг
- 3 хӯрум
- 4 нила
- 5 ат
- 6 хōт
- 7 сāt
- 8 нёлолов
- 9 онтолов
- 10 лов

- ✓ Āнумн нёлолов тāl тōвлыс. – Olen 8-vuotias.
- ✓ Ам кит няврам оньщэгум. – Minulla on kaksi lasta.
- ✓ Кит āги-пыгыг колумт олсув. – Perheessäni oli kaksi lasta.
- ✓ Тыт нила хōтпа мāньщи лāтың ханищтахтэгыт. – Täällä neljä ihmistä oppii mansin kieltä.

Lukusanat 11–19 muodostetaan säännönmukaisesti johdinosalla *хуйплов* 'yli kymmenen'

- 11 аквхуйплов
- 12 китхуйплов
- 13 хӯрумхуйплов
- 14 нилахуйплов
- 15 атхуйплов
- 16 хōтхуйплов
- 17 сātхуйплов
- 18 нёлоловхуйплов
- 19 онтоловхуйплов
- 20 хус



Ат-хуйп-лов
[5-yli-10]

Täydet kymmenet eivät noudata säännönmukaista muodostustapaa:

20 хус
30 вāt
40 налыман
50 атпан
60 хōтпан
70 сātлов
80 нёлсāt
90 онтырсāt
100 сāt / яныг сāt
1000 сōтыр

Täysien kymmenten väliset luvut muodostetaan partikkelilla *нупыл* 'kohti':

21 вāt нупыл аква
22 вāt нупыл китыг
35 налыман нупыл ат
47 атпан нупыл сāt
58 хотпан нупыл нёлолов
73 нёлсāt нупыл хӯрум
86 онтырсāt нупыл хōт
95 сāt нупыл ат
201 китсāt аква
450 ниласāt атпа

вāt нупыл аква
[30:a kohti yksi]



Манах? – Kuinka monta? Kuinka paljon?

Наңын манах тәл? – Kuinka vanha olet?

- Āнумн хōтпан нупыл акв тәл тōвлыс.
- Āнумн вāt нупыл акв тәлум тōвлыс.

Школант манах няврам хаництахты?

- Ты тәл 171 няврам хаництахтас, таквсы ос 189 няврам ёхты.

Манах āги-пыг колынт олсбн?

- Нёлолов: хурум пыг, ат āги.

Tehtäviä

I Vastaa kysymyksiin!

1. Наңын манах тәл?

2. Наң манах няврам оңыщёгын?

3. Манах āмп манос кати оңыщёгын?

4. Тыт манах хōтпа мāныщи лātҥыл хаництахты?

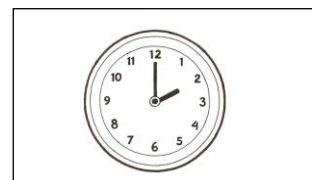
II Манах?

Kuinka monta? Kirjoita kirjaimin!

1. Манах т̄л? _____ (68)
2. Манах āги-пыг? _____ (5)
3. Манах х̄тпа? _____ (34)
4. Манах п̄въл? _____ (6)
5. Манах кол? _____ (12)
6. Манах я̄? _____ (3)
7. Манах э̄тпос _____ (8)
8. Манах х̄тал? _____ (31)
9. Манах ӯс? _____ (9)
10. Манах хум? _____ (19)

Kappale 5

Хунь? Milloin?

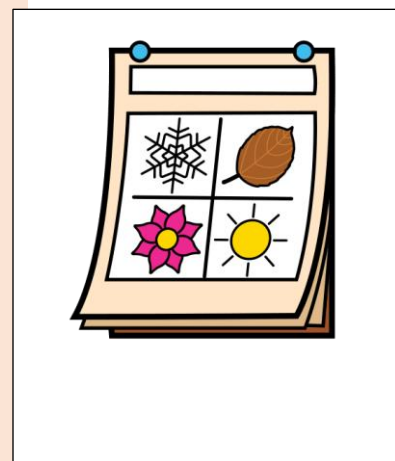


Tässä kappaleessa käsittelemme aikaan liittyviä ilmauksia: kuukausien nimiä, päivämääriä, viikonpäiviä ja vuodenaikoja. Tyypillinen sijamuoto tarkkaa ajankohtaa ilmaistaessa on lokatiivi.

Kuukaudet

Mansikyllä on lähes jokaisella omat kuukaudennimensä. Nämä ovat kirjakieleen valitut muodot:

1. Тәл котиль этпос (*keskitalven kuu*)
2. Рётың юсвой этпос (*laiskan kotkan kuu*)
3. Мәньпөл этпос (*pienen hangen kuu*)
4. Яныгпөл этпос (*suuren hangen kuu*)
5. Яңк нәтнэ этпос (*jäidenlähtökuu*)
6. Лұпта этпос (*lehtikuu*)
7. Өйттур этпос (*järvikalastuskuu*)
8. Вөртур этпос (*metsäjärvikalastuskuu*)
9. Сүкыр этпос (*siikakuu*)
10. Мәнь таквс этпос (*pienen syksyn kuu*)
11. Яныг таквс этпос (*suuren syksyn kuu*)
12. Бәт сәграпнал этпос (*30 kirveen kuu*)



Päivämäärät

Päivämäärä muodostuu kuukauden nimestä, järjestysluvusta ja päivä-sanan omistusliitteellisestä muodosta. Silloin kun suomen kielessä käytetään essiiviä, mansin kielessä sana 'päivä' on lokatiivissa.

- Лұпта этпос 25 хөталәт – *kesäkuun 25:ntenä päivänä*
- Мәньпөл этпос атыт щислат – *maaliskuun viidentenä päivänä*

Viikonpäivät

сāт о́выл хōталэ	maanantai
сāт китыт хōталэ	tiistai
сāт хӯрмит хōталэ	keskiviikko
сāт нилыт хōталэ	torstai
сāт атыт хōталэ	perjantai
сāт хōтыт хōталэ	lauantai
сāт пу҅к хōталэ	sunnuntai

Vuorokaudenajat, päivät

āлпыл – *aamulla*

хōтыл – *päivällä*

Этипāлаг, йтипāлаг – *illalla*

Эти, йти – *yöllä*

Эт котилът – *keskellä yötä*

тыхōтал – *tänään*

мōлхōтал – *eilen, edellisenä päivänä*

холыт, холытан – *huomenna*

мōтхōтал – *ylihuomenna*

холыт хōтал – *seuraavana päivänä*

хоты хōталт? – *minä päivänä?*

хоты щислат? – *minä päivänä?*

Vuodenajat

тӯя – *kevät*

тӯяг – *keväällä*

тув – *kesä*

туи – *kesällä, kesäinen, kesä-*

таквс – *syksy*

таквсы – *syksyllä*

тāl – *talvi*

тāлы – *talvella*

2010 тāлт – *vuonna 2010*

ты тāлт – *tänä vuonna*

мōлты тāl – *viime vuonna*

мōтыт тāl – *ensi vuonna*

Tehtäviä

I Yhdistä mansiksi kirjoitetut päivämäärät oikeisiin numeroin merkittyihin päivämääriin!

мāньпoль э́тпoc oбыл хoтaлэ́т	11. tätä kuuta
ты э́тпoc 25 хoтaлэ́т	2.9.
вāт cāгpaпнaл э́тпoc 25 хoтaлэ́т	1.3.
мāнь тaквc э́тпoc oбыл щиcлaт	18.5.
ты э́тпoc aквxуйплoв щиcлaт	5.5.
лyптa э́тпoc 18 хoтaлэ́т	25. tätä kuuta
я́нк нāтнэ́ э́тпoc 18 хoтaлэ́т	1.10.
я́нк нāтнэ́ э́тпoc aтыт хoтaлэ́т	25.12.
тāл кoтиль э́тпoc 25 хoтaлэ́т	18.6.
cyкыр э́тпoc китыт хoтaлэ́т	25.1.

II Vastaa kysymyksiin!

1. Тыхoтaл мaнхурип хoтaл?

2. Хoлыт мaнхурип хoтaл?

3. Мблхбтал манхурип хбтал блыс?

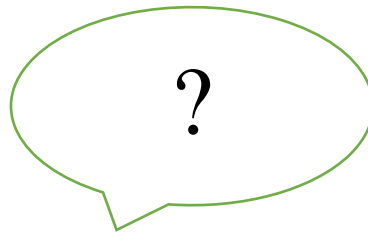
4. Хунь самын патсын?

5. Оман хунь самын патыс?

6. Атян хунь самын патыс?

7. Йильпи тал хунь блы?

III Keksitkö lisää kysymyksiä?



Kappale 6

Lauseharjoittelua

Tässä kappaleessa keskitymme harjoittelemaan kielen tuottamista jo opittujen rakenteiden avulla. Pääse harjoittelemaan kieltä sekä tekstiä tuottaen että keskustelua kaverin kanssa käyden.

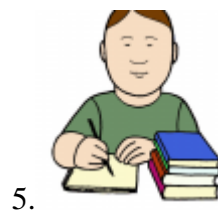
Паца олэн! Ам намум Анна.
Ам финн нэ. Анумн налыман
нупыл акв тэл. Ам 1987 тэлт
самын патсум. Ам Еспоо үст
Финляндия мāt олэгум ос
Хельсинки үст рүпитэгум.



1. Yllä näet Annan esittelyn. Esittäydy itse kaver(e)illesi samalla tavoin! Kerro tärkeäksi katsomasi asiat. Lisäksi kaverit voivat esittää lisäkysymyksiä!

2. **Маныр в̄ари?** Valitse sopivat verbit ja kerro, mitä kuvissa³ tapahtuu! Huom! Kuvia on vähemmän kuin ehdotettuja verbejä.

н̄евитаҥкве	ōлуҥкве	ловиньтаҥкве
в̄аруҥкве	ӯнлуҥкве	ӕхтуҥкве
рӯпитаҥкве	л̄авуҥкве	миҥкве
ӯнттуҥкве	ловтхатуҥкве	ханищтахтуҥкве
потыртаҥкве	п̄айтуҥкве	хансуҥкве



³ Kuvien lähde: <http://papunet.net/materiaalia/kuvapankki/>

Kappale 7

Omistusliitteet

Omistusliitteellä ilmaistaan omistajan lukua ja persoonaa sekä omistettavan lukua. Omistettavasta siis voidaan ilmaista, onko niitä yksi, kaksi vai useampia. Omistusliitteitä käytetään suomen kielen omistusliitteiden tavoin 'minun koirani' -tyyppisissä lausekkeissa, mutta myös 'minulla on' -tyyppinen omistusrakenne tuotetaan omistusliitteen ja olla-verbin avulla. Lisäksi omistusliitteitä käytetään verbien nominaalimuotojen ja postpositioiden yhteydessä.

Omistusliitteet:

	Sg omistettu	Du omistettu	Pl omistettu
Sg1	-м, -ум	-гум, -агум, -ягум	-нум, -анум, -янум
Sg2	-н, -ын	-гын, -агын, -ягын	-н, -ан, -ян,
Sg3	-э, -тэ	-ге, -аге, -яге	-нэ, -анэ, -анэ
Du1	-мён	-гамён, -агамён, -ягмён	-намён, -анамён, -янмён
Du2	-н, -бн,	-гын, -агын, -ягын	-нын, -анын, -янын
Du3	-ён, -тён	-гён, -агён, -ягён	-нён, -анён, -янён
Pl1	-в, -ув, -юв	-гув, -агув, -ягув	-нув, -анув, -янув
Pl2	-н, -бн,	-гын, -агын, -ягын	-нын, -анын, -янын
Pl3	-ныл, -аныл, -яныл	-ганыл, -аганыл, -яганыл	-н(ан)ыл, -ан(ан)ыл, -ян(ан)ыл

Yksiköllisistä päätteistä on vain kaksi allomorfia: konsonanttivartaloihin liitetään vokaalialkuinen päätte ja vokaalivartaloihin konsonanttialkuinen. Kaksiköllisillä ja moniköllisillä päätteillä on lisäksi [i]-päätteisiin vartaloihin liittyvä [ja]-alkuinen allomorfi.

Tehtäviä

I Etsi tekstistä omistusliitteet! Analysoi, miksi missäkin yhteydessä käytetään kyseistä omistusliitettä!

Мāн щēmьяв яныг. Ам āтям наме Митрипан, омам наме Ирина. Ам сāвитētыл хōт увци, ēщ ос каҗк бñсēгум. Ōлям ханициан нэг рӯпиты. Йльщам трактор вārнэ заводт рӯпиты. Āлям садикт рӯпитан щирыл ханищтахты. Дунягум-Светāгум школат ханищтахтэг. Нāн щемьянт манах хотпа олы? Нāн манах каҗк бñсēгын? Тāн намāныл маныр? Нāн манах увци бñсēгын? Тāн намāныл маныр? (Сайнахова 2001: 73)

Kappale 8

Nominien duaali ja monikko

Duaaliset ja monikolliset persoonapronominit on esitelty luvussa 2. Samalla tavoin myös substantiiveista voi muodostaa duaali- ja monikkomuotoja. Duaalia käytetään silloin, kun nominin tarkoitteita tiedetään olevan kaksi. Kahta suurempaan määrään viitataan monikolla. Duaalin ja monikon päätteet liittyvät vokaalivartaloihin suoraan ja konsonattivartaloihin sidevokaalin –ы- avulla.

Duaalin päätte on –(ы)г ja monikon –(ы)т:

	Sg	Du	Pl
'koira'	āмп	āмпыг	āмпыт
'kylä'	пāвыл	пāвлыг	пāвлыт
'nainen'	нā	нāг	нāт
'lehti'	лūпта	лūптаг	лūптаг
'poro'	сāлы	сāлыг	сāлыт

Duaali

- ✓ **Āмпыг** квāлапасыг. – *Koirat loikkasivat ulos (talosta).*
- ✓ **Нāг-хумыг** сас ханты хōтпаг. – *Mies ja nainen ovat molemmat hanteja.*
- ✓ **Нāг-хумыгн** киттыг минуңкве рōви манос āти? (Markus 10:2) – *Saako mies erota vaimostaan?*

Monikko

- ✓ **Йивыт** лūптаг ат оңыщēгыт. – *Puissa ei ole lehtiä.*
- ✓ **Няяврамыт** мўйлупсал мўйлуптавēсыт. – *Lapsille annettiin lahjoja.*
- ✓ **Āгит-пыгыт** сака ёмацакв касēгыт. – *Lapset pärjäävät kilpailuissa oikein hyvin.*

Lukusanan ja sanan 'paljon' jälkeen nomini on yleensä yksikössä:

- ✓ **Нила няврам** օньщиглас – *Heillä oli aikoinaan neljä lasta.*
- ✓ **Округ янытыл 12 команда** тув ёхты. – *Sinne (kilpailuihin) tulee piirikunnan alueelta 12 joukkuetta.*
- ✓ **Ань ты колт сāv соссаң няврам** ханищтахты. – *Nyt rakennuksessa opiskelee paljon alkuperäiskansojen lapsia.*

Poikkeuksena lukusana kaksi, jonka jälkeen nomini yleensä taipuu dualissa:

- Кит **фельдшерыг** рӯпитаңкве вуйвесыг. – *Kaksi feldsheriä otettiin töihin.* (feldsher = lääkintämies tm.)
- Кит **пыгыг** Максим Нагаматуллин ос Михаил Игишев нōх-патсыг. – *Kaksi poikaa, Maksin Nagamatullin ja Mihail Igishev, nousivat palkintosijoille.*

Edellinen sääntö ei kuitenkaan ole ehdoton:

- Ам нила няврам օньщегум, **кит āги, кит пыг.** – *Minulla on neljä lasta: kaksi tyttöä ja kaksi poikaa.*

Numeruspääte tulee ennen sijapäätettä:

- Дина Васильевна Герасимова **няврамытын** потыр ловиньтас. – *Dina Vasiljevna Gerasimova luki lapsille puheen.*
- Сāv **пāvлытныл** мāныци мāхманув тув ёхталасыт. – *Sinne tuli manseja monesta kylästä.*

Omistusliitteissä luku on koodattu liitteen sisään (ks. omistusliitetaulukko, Kappale 7).

Tehtäviä

I Muodosta seuraavista sanoista kaksikko- ja monikkomuodot! Valitse kolme muotoa, joista teet jokaisesta lauseen!

ӯс _____

хӯл _____

хум _____

лӯпта _____

ағи _____

Lauseet:

1. _____

2. _____

3. _____

II Valitse aukkoosiin oikea sana ja taivuta se oikeassa luvussa!

Ам маньши _____ олѐгум. Ам хӯрум _____ оньщѐгум: акв пыг, кит ағи.

Пыгум намэ Иван. _____ Ольга ос Раиса. Мән яныг _____

ошьщѐв. Пāvлувт атпан _____ олы, тот сāv маньши _____

олы. _____ кол коньпалт ѐнгѐгыт. Тыхōтал _____

ѐхтѐгыт. Сāv _____ акван-атхатыглы.

шѐмя	ағи	кол	ағи	хōтпа
нйврам	кол	нйврам	мӯй хōтпа	нѐ

III Kirjoita mansiksi, mitä kuvissa tapahtuu!



1.



2.



3.



4.

Каррале 9

Гāз нōх-винэ урыл

Нāн колынт тēнут вāрнэ колнакынт атырхари нāйкве тэг. Тый гāзовый плиткат нāй тэг. Гāз мā кивырыт олы.

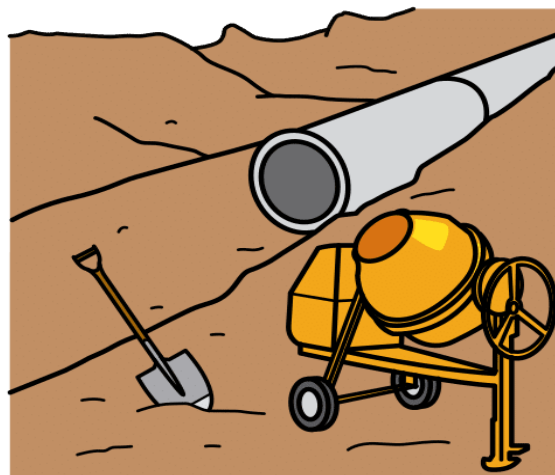
Мā янытыл геологыт гāз кинсым яласэгыт. Тāн сāv гāз хонтэныт. Но тав мā ёлы-пāлныл нōх-виңкве эри.

Гāз нōх-винэ мāгыс мā пасатаңкве эри. Мā ёлы-пāлын сака мил кертур мāгāве. Тур акв овылыт кёр бур. Мā бурн пасатаве.

Гāз тур хосыт нōңхаль та ёхты. Гāз

аквмāныл мōт мāн миннэ мāгыс газопровōдыт ўнттавет. Хоса керткрыт хосыт гāз хоталь эри, тув та мины.

(Геращимова – Качанова – Афанасцева 2002: 125-127.)



Uudet sanat:

тēнут вāрнэ колнак – keittiö

атырхари – sininen

нāйкве – tuli, liekki

гāз – kaasu

кивырыт – sisällä, sisässä

янытыл – laajuudella, kokonaan

кинсуңкве – etsiä

яласаңкве – kulkea, kävellä

хонтуңкве – löytää

ёлы-пāлныл – alta, alapuolelta

нōх-виңкве – nostaa ylös

мāгыс – varten, vuoksi

пасатаңкве – leikata/kaivaa auki, puhkaista

ёлы-пāлын – alle

мил – syvä, syvälle

кертур – rautaputki

мāгуңкве – asentaa, laittaa sisään

овыл – pää, alku

бур – pora

хосыт – pitkin

нōңхаль – ylös

хоса – pitkä

Adpositiot

Mansin kielen adpositiot ovat poikkeuksetta postpositioita. Postpositioon voi liittyvä myös omistusliite, silloin kun se esiintyy persoonapronominin yhteydessä tai kokonaan ilman pääsanaa. Mansin kielessä ei ole genetiiviä – omistajuus ilmaistaan pelkällä omistusliitteellä – ja myös adpositiot esiintyvät poikkeuksetta nominatiivimuotoisen nominin tai verbin nominaalimuodon jäljessä.

Pohjoismansin yleisimmät postpositiot:

ět – kanssa

ěлы-пālныл – alta

ěлы-пālт – alla

ěлы-пāлын – alle

кивырн – sisään, sisälle

кивырныл – sisältä

кивырыт – sisällä, sisäpuolella

мāгсыл – varten, puolesta

мус – asti

пālт – luona, luokse

пāсныл – -sta/-stä, seudulta, ajankohdasta lähtien

порат – aikana, aikaan (yleensä)

сыс – ajan, aikana (rajattu ajanjakso)

урыл – jostain, aiheesta, jostain koskien

халт – joukossa

хольт – jonakin, jossain roolissa

хосыт – pitkin

щирыл – tavalla, tavoin, piirissä, kielellä

ěлы-пālн – eteen

ěлы-пālныл – edestä

ěлы-пālт – ennen, edessä, edellä

юи-пālт – jälkeen, jäljessä

- Ам ань амки щемьям урыл потыртэгум. – *Nyt puhun omasta perheestäni.*
- Атям ёт тән лов няврам янмалтасыг. – *Isäni kanssa he[äitini ja isäni] kasvattivat 10 lasta.*
- Та пāсныл тот та рупиты. – *Siitä lähtien hän on ollut täällä töissä.*

Kappale 10

Instrumentaali ja translatiivi

Instrumentaali –(Ы)л

Instrumentaali ilmaisee välinettä tai keinoa. Se on hyvin yleinen myös kolmipaikkaisissa rakenteissa epäsuoran objektin ilmaisussa.

Tyypillinen tilanne on esim. musiikkisoittimen tai matkustusvälineen ilmaiseminen instrumentaalilla:

- ✓ Яныг эква Зоя Захаровна Сидорова мүй хөтпат элыпалт **тумраныл** ёнгыс.
– *Ensin vanha rouva Zoya Zaharovna Sidorova soitti yleisön edessä tumrania⁴.*
- ✓ Тувыл мүй хөтпат **сэлы суныл** ос **ампың суныл** тотыглавёсыт. – *Sitten vieraat vietiin poro- ja koirarekiajelulle.*
- ✓ Тән туи порат я хосыт «Николай Пирогов» **нәиңхәпыл** мир пусмалтым яласэгыт. – *Kesäaikaan he matkaavat potilaiden luo jokea pitkin Nikolai Pirogov -laivalla.*
- ✓ Төванакт машинал яласы. – *Toisinaan hän liikkuu autolla.*

Myös kieli on funktioltaan väline:

- ✓ Няврамыт **щәнь ләтңыл** потрыт хансэгыт – *Lapset kirjoittavat puheen äidinkielellään.*
- ✓ Анна Неркаги, ёрн **ләтңыл** хаснэ нэ – *Anna Nerkaigi, nenetsin kielellä kirjoittava nainen*

⁴ Tumran on perinteinen obinugrilainen soitin. Katso video aiheesta täältä: <https://www.youtube.com/watch?v=btC-xc8Mlv0>

Kolmipaikkaisissa rakenteissa epäsuora objekti on usein (lauserakenteesta riippuen) merkitty instrumentaalilla. Tämä koskee sekä aktiivi- että passiivilauseita:

- ✓ Тāн налыман нупыл акв хōтпа **Почётный грамота нампа нэпакыл** мисаныл. – *He antoivat kunniakirjat 31 henkilölle.*
- ✓ Ты пēs кол йильпи **иснасыл, āвил, колканыл** вāрвес. – *Tähän vanhaan taloon tehtiin uudet ikkunat, ovi ja lattia.*

Translatiivi –(ы)г

Translatiivi kertoo olotilan tai tilanteen muutoksesta, mutta lisäksi sitä käytetään suomen essiiviä vastaavissa funktioissa.

Olotilan muutos:

- ✓ Āс я моц **сыстамыг** емтыс. – *Ob-joesta tuli puhtaampi.*
- ✓ Мāньтāгыл **савалапыг** хультыс. – *Hän jäi pienenä orvoksi.*
- ✓ Āтяв 1959 тāлт **āтимыг** емтыс. – *Isämme menehtyi vuonna 1959.*

Kohderyhmä, ammatti:

- ✓ Ань **ищхйпың** утыт **торыг** рўпиты – *Nyt hän työskentelee Internet-asentajana.*
- ✓ Тав **филология наукат кандидатыг** олы – *Hän on filologisten tieteiden kandidaatti.*
- ✓ Саран мāхум тāн ос **финно-угорский** **мирыг** лāвавет. – *Myös komilaisia kutsutaan suomalais-ugrilaiseksi kansaksi.*

Tehtäviä

I Kirjoita mansiksi!

1. Kirjoitan kirjeen suomen kielellä. _____
2. Hän työskentelee opettajana. _____
3. Andrei kuoli vuonna 1992. _____
4. Lapsi kasvaa suureksi. _____
5. He tulevat veneellä. _____
6. Menen kaupunkiin autolla. _____
7. Soitatko sinä tumrania? _____
8. Kuka täällä on johtajana? _____
9. Annamme hänelle kirjan. _____

Kappale 11

Persoonapronominien taiputusmuodot

Persoonapronomininit taipuvat paikallissijoissa sekä instrumentaalissa, translatiivissa ja akkusatiivissa. Akkusatiivi on suoran objektin sija, joka on pohjoismansissa säilynyt vain persoonapronominien yhteydessä. Akkusatiivimuodot sisältävät pronominivartalon ja kyseisen persoonan omistusliitteen. Muut sijamuodot muodostetaan akkusatiivimuodosta lisäämällä kyseisen sija sijapäätte. Instrumentaalimuoto sisältää kaikissa persoonissa konsonantin –т: -тыл.

	NOM	ACC	LAT	ABL	INSTR
1SG	ам	āнум	āнӯмн(а)	āнумныл	āнумтыл
2SG	наҕ	наҕын	наҕын(а)	наҕынныл наҕыныл	наҕынтыл
3SG	тав	таве	тавѐн(а)	тавѐнныл, тавѐныл	тавѐтыл
1DU	мѐн	мѐнамѐн, мѐнмѐн	мѐнаменн(а) мѐнмѐнн(а)	мѐнамѐнныл мѐнмѐнныл	мѐнамѐнтыл мѐнмѐнтыл
2DU	нѐн	нѐнан	нѐнанынн(а) нѐнанн(а)	нѐнанынныл нѐнанныл	нѐнанынтыл нѐнантыл
3DU	тѐн	тѐнатѐн, тѐнтѐн	тѐнатѐнн(а), тѐнтѐнн(а)	тѐнатѐнныл тѐнтѐннылт	тѐнатѐнтыл тѐнтѐнтыл
1PL	мāн	мāнав мāнанув	мāнавн(а) мāनावун(а)	мāनावунныл мāнавныл	мāнавтыл мāनावунтыл
2PL	нāн	нāнан, нāнанын	нāнанн(а), нāнанынын	нāнанныл нāнанынныл нāнанынынныл	нāнантыл нāнанынтыл
3PL	тāн	тāнаныл, тāнананыл	тāнанылн(а) тāнананылн(а)	тāнанылныл тāнананылныл тāнанылл, тāнананылл	тāнанылтыл тāнананылтыл

Каррале 12

Тўяг, туи ос таквсы



Тўя ёхты. Хōтал такыщнув постўҗкве паты. Тўйт толы, яҗк нāты. Мортым мāныл товлыҗўит ёхтёгыт. Тāн пити вāрёгыт, тув мўҗи рёпыгтёгыт.

Яҗкыл мā туи порат – сака хорамыҗ мā, яныг, пāхыҗ харама. Хōтал палыт ос ёт палыт посыҗ, хōтал акваг посты, ёл ат унты. Витвōҗхат хансаҗ витт ут уйлыгтёгыт: войкан, сёмыл, вўгыр харпа ўйрицит. Саҗквоы пуҗкыт хорамыҗ щорит: атырхари, вўгыр, воцрам.

Таксыиг ёмты. Хōтал палыт ракв ракви. Ййвыт палт хультум лўптат мāн патёгыт. Ётаныл ацирмаг ёмтсыт. Сōймыт ос витвōҗхат яҗкыл пōльвёсыт.

(Герацимова – Хозумова 2007: 58; Ромбандёва – Вахрушева – Сайнахова 1990:7; Ромбандёва – Вахрушева – Сайнахова 1990:44. Tektstiä on muokattu.)



Uudet sanat

такыщ – vahvasti, voimakkaasti	ёл-унтуҥке – laskeutua, laskea (aurinko)
постуҥке – raistaa, valaista, lämmittää	витвõҥха – lammikko, lampi
толуҥке – sulaa	хансаҥ – värikäs, kirjava
нāтуҥке – ajelehtia, ajautua	войкан – valkoinen
мортым – etelä	сэмыл – musta
товлыҥуи – lintu	вбгыр – punainen
пити – pesä	уирищ – lintu
мӯны – muna	саҥвоы пуҥк – niittyinen rinne
рēпыгтēгаҥке – munia	щори – kukka
яҥкыл мā – suo, jänkä	атырхари – sininen
хорамыҥ – kaunis, kukoistava	вощрам – keltainen
пāхыҥ – laaja	ракв – sade
харама – tundra	хультуҥке – olla kiinni, kuulua
палыт – aikana	хультум – mennyt, vanhentunut
посыҥ – kirkas	сõюм – puro, virta
акваг – jatkuvasti, koko ajan	пõльтуҥке – jäätyä

Adjektiivit

Adjektiivivartalot ja -johtimet

Mansin kielessä on sekä itsenäisiä adjektiivivartaloita että substantiiveista johdettuja adjektiiveja. Yleisimmät denominaaliset adjektiivinjohtimet ovat -(ы)ҥ ja -п(a). Myös joitain substantiiveja voi käyttää adjektiivien tavoin. Adjektiivit eivät taivu attributteina, mutta predikatiiveina niihin voi liittyä numeruspäätteitä ja sijapäätteitä.

Yleisimpiä adjektiiveja:

яныг – suuri	мāнь – pieni
пēс – vanha	йильпи – uusi
мāньлат – nuori	нēтнэ – kaunis

Värien nimiä:	атырхари – sininen	восьрам – keltainen
	тōрум харпа – sininen	вуйкан – valkoinen
	вбгыр – punainen	ййв сұл оспа – ruskea
	нярппум оспа – vihreä	сēмыл – musta
	восьрам-вбгырхарпа – oranssi	меруп – viininpunainen

Värien nimistä vain valkoinen, musta ja punainen edustavat varsinaisia adjektiivivartaloita. Kaikki muut ovat sanaliittoja tai sanoja, joilla kuvataan, missä niiden tarkoittamaa väriä esiintyy.

-(ы)ң on johtimena hyvin produktiivinen

асың – reikäinen	āгмың – sairas
внтың – märkä, kostea	вōтың – tuulinen
лылың – elävä	мēтың – arvokas
номтың – viisas	рēтың – laiska / viekas

Adjektiivien vertailu

Adjektiivien komparatiivi muodostetaan päätteellä *–нув*. Superlatiivi muodostetaan joko adjektiivin eteen tulevalla partikkelilla *сака* tai *щар* tai reduplikaatiolla.

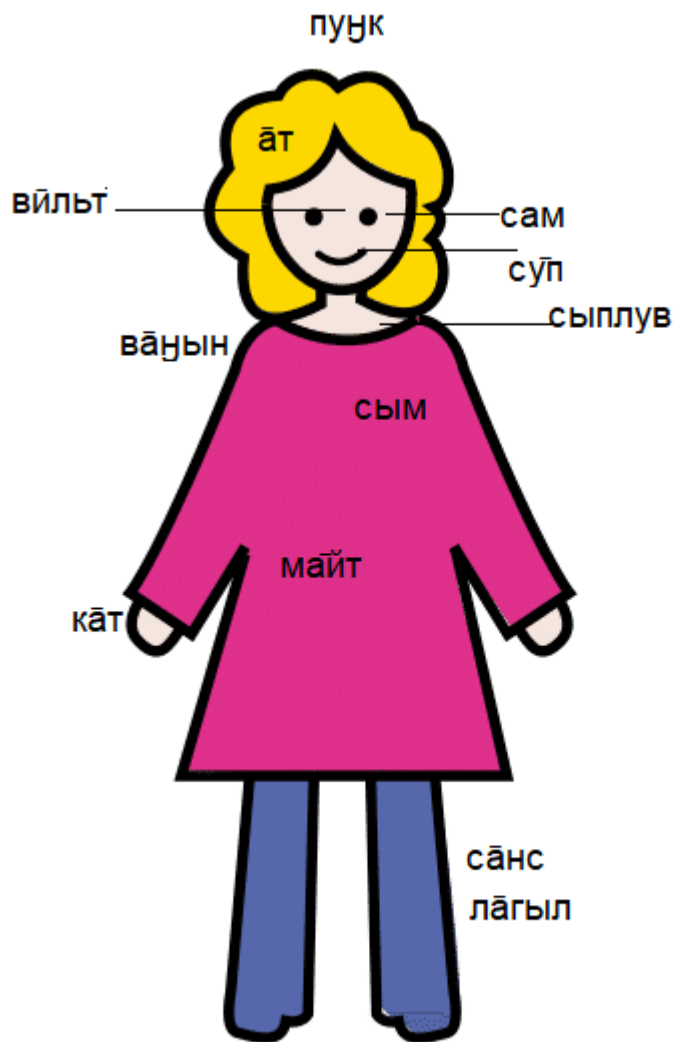
Komparatiivi:

- ✓ Тāн яныгнув кол вōвēгыт. – *He tarvitsevat isomman talon.*
- ✓ Ань ты пора нō хōтпат ёмаснувēг кассыт. – *Tällä kertaa naiset pärjäisivät kilpailussa paremmin.*
- ✓ Ам ёмаснув яблокыт периегум. – *Valitsen (muiden joukosta) paremmat omenat.*

Superlatiivi:

- ✓ Щар мāньлат каснэ хум Евгений Глызин олыс. – *Kilpailun nuorin osanottaja oli Jevgeni Glizin.*
- ✓ Щар сāv хōтпа Украина мāныл ёхтыс – *Eniten väkeä tuli Ukrainasta.*
- ✓ Щар овыл нэпак 1703 тāлт нēглыс. – *Ensimmäinen kirja sidottiin vuonna 1703.*

Ruuminosat



а̄т – hiukse

вѣуын – olkarää

вѣльт – kasvot

ка̄т – käsi

ка̄т патта – kämmen

ла̄гыл – jalka

ла̄гыл патта - jalkarohja

майт – maksa

пуҥк – pää

сам – silmä

сѣнс – polvi

сѹп – suu

сым – sydän

сыплув - kaula

Kappale 13

Objektikonjugaation päätteet ja funktiot

Objektikonjugaatiolla ilmaistaan subjektin persoonaa ja lukua sekä objektin lukua. Objektikonjugaatiota käytetään silloin, kun syntaktinen suora objekti on topikaalinen eli esim. kontekstista tuttu. Tällöin suoraa objektia ei usein ilmaista eksplisiittisesti nominilla tai pronominilla: pelkkä verbinpääte riittää.

Jokaisesta päätteestä on 2–4 varianttia (ks. taulukko seuraavalla sivulla). Kaikista on sekä konsonanttivartaloihin liitettävä vokaalialkuinen että vokaalivartaloihin liitettävä konsonanttialkuinen pääte. Osassa tapauksista on lisäksi pitempi ja lyhyempi variantti.

Esimerkkejä sanomalehtiartikkeleista:

1. Мўй м̄хманув йильпи хўлыл тыттыяnum. (PL<1SG) – *Ruokin vieraitamme tuoreella kalalla.*
2. Округт ̄лнэ м̄хум, н̄нан ам Победа х̄талыл янытлыяnum! (PL<1SG) – *Piirikuntamme väki, onnittelen teitä voitonpäivänä!*
3. Ты т̄лныл таве м̄н н̄туңкве патылуv. (SG<1PL) – *Tästä talvesta lähtien me alamme auttaa häntä.*
4. Клавдия Ивановна тув ёхталан āгиришит-пыгришит м̄щтырлаңкв ханищтыянэ. (PL<3SG) – *Klaudia Ivanovna opettaa sinne [kulttuuritaloon] tulevia lapsia tekemään käsitöitä.*
5. Ань м̄ньлат х̄тпанув тув к̄туңкве патыянўv. (PL<1PL) – *Nyt alamme lähettää nuoria ihmisiämme sinne [yliopistoon opiskelemaan].*
6. М̄хум порсаныл в̄рн тотыяныл. (PL<3PL) – *Ihmiset vievät roskansa metsään.*
7. П̄выл ўргалан Н̄й-̄тырыт тав щ̄мьятэ вос ўргалыяныл. (SG<3PL) – *Kylän suojelushenget suojelkoot hänen perhettään.*

Objektikonjugationin päätteet:

	Sg	Du	Pl
1Sg	-ылум -глум	-ыягум -гагум	-ыянум -ыянанум -ганум
2Sg	-ыли -лыи	-ыяги(ыи) -гаги(ыи)	-ыян -ыяныи -ган -ганыи
3Sg	-ытэ -гтэ	-ыяге -гаге	-ыянэ -ыянанэ -ганэ
1Du	-ыламён -глумён	-ыягмён -гагамён -гагагмён	-ыянмён -ганамён -гананмён
2Du	-ылыи -глыи	-ыягыи -гагыи -гагагыи	-ыян -ыяныи -ган -ганыи
3Du	-ытён -гтён	-ыягён -гагён -гагагён	-ыянён -ыянанён -ганён -гананён
1Pl	-ылув -глув	-ыягув -ыягагув -гагув	-ыянув -ыянанув -ганув -гананув
2Pl	-ылыи -глыи	-ыягыи -ыягагыи -гагыи	-ыян -ыяныи -ган -ганыи
3Pl	-ыяныл -ганыл	-ыяганыл -гаганыл	-ыяныл -ыянаныл -ганыл -гананыл

Tehtäviä

I Kuinka sanot?

1. Minä näen [sen] koiran?

2. Hän vie [ne] kirjat kotiin.

3. Kuka tekee tämän asian?

4. Syömme tämän kalan.

5. Lähetän pojan kaupunkiin.

6. Näetkö hänet?

7. Milloin laulamme nämä kaksi laulua?

8. Suojelushenget suojelevat ihmisiään.

Каррале 14

Менныт аика

Кāтыл хурит пōслын хум

Ам Иркутский область Братск уст
 1969 тāлт самын патсум. Омам акваг
 лаборантыг рӯпитас. Атям колыт
 унттын мāt бульдозеристыг бōлыс,
 тōванакт кāтыл хурит пōслыс,
 фотоаппаратыл оc сака сāv хури
вāрыс. Москва уст художественный
 училищат 1982–1987 тāлытт
ханищтахтасум, интернатт бōлсум.



Москва уст мастерской колнакыл
майвōсум, тув минасум, тот сāv
 тāl рӯпитасум. Касумн ам
 Октябрьский пāвылныл
ёхтысум, хуриянум тувыл ты
тотсанум.

Lyhennetty artikkelista:

<http://www.khanty-yasang.ru/luima-seripos/no7-1193/8869>

Uudet sanat:

лаборант – laborantti

колыт унттын мā – rakennustyömaa

бульдозерист – puskutrakroin kuljettaja

хури – kuva, taulu, taideteos

пōслуҥкве – kuvata, luoda kuvia

художественный училища – taidekoulu

интернат – opiskelija-asuntola

мастерской колнак – ateljee

Preteriti -с, -ыс, -ас

Mansin kielessä on vain yksi menneen ajan tempus, preteriti. Preteritillä ilmaistaan kaikkia menneen ajan tapahtumia sekä aktiivissa että passiivissa. Preteritin tunnus on -с-, -ыс-, -ас-, ja se liitetään verbivartaloon ennen persoonapäätettä. -с- pääte liittyy suoraan vokaalivartaloon kaikissa persoonissa sekä konsonattivartaloihin muissa persoonissa paitsi yksikön 3. persoonassa, jonka yhteydessä käytetään sidevokaalia -ы-. Lisäksi sidevokaalia -ы- käytetään kaikkien persoonien yhteydessä sellaisissa lyhyissä vartaloissa, joissa on kaksi soinnillista konsonattia peräkkäin. -а- vokaalinen muoto esiintyy vain monitavuisissa а-päätteisissä vartaloissa ja erityisissä а- vartaloissa, joissa se on oikeastaan osa vartaloa.

Seuraavassa taulukossa on taivutettuna säännöllinen тотуңке-verbі, säännöllinen а- vartaloinen минуңке-verbі sekä epäsäännöllinen миңке-verbі.

Subjektikonjugaatio:

	тотуңке 'tuoda'	минуңке 'mennä'	миңке 'antaa'
Sg1	ТОТ-С-УМ	МИН-АС-УМ	МИ-С-УМ
Sg2	ТОТ-С-ЫН	МИН-АС-ЫН	МИ-С-ЫН
Sg3	ТОТ-ЫС	МИН-АС	МИ-С
Du1	ТОТ-С-УМĚН	МИН-АС-АМĚН	МИ-С-МĚН
Du2	ТОТ-С-ЫН	МИН-АС-ЫН	МИ-С-ЫН
Du3	ТОТ-С-ЫГ	МИН-АС-ЫГ	МИ-С-ЫГ
P11	ТОТ-С-УВ	МИН-АС-УВ	МИ-С-УВ
P12	ТОТ-С-ЫН	МИН-АС-ЫН	МИ-С-ЫН
P13	ТОТ-С-ЫТ	МИН-АС-ЫТ	МИ-С-ЫТ

Objektikonjugaatio:

Миукве 'антаа'

	Sg-obj	Du-obj	Pl-obj
Sg1	ми-с-лум	ми-с-агум	ми-с-анум
Sg2	ми-с-лын	ми-с-агын	ми-с-ан / ми-с̄анын
Sg3	ми-с-тэ	ми-с-аге	ми-с-анэ
Du1	ми-с-лумēн	ми-с-агагмēн	ми-с-ан-амēн / ми-с-ананмēн
Du2	ми-с-л̄ын	ми-с-аг̄ын	ми-с-ан ми-с-ан̄ын
Du3	ми-с-т̄эн	ми-с-аг̄ēн / ми-с-агаг̄ēн	ми-с-ан̄эн ми-с-анан̄эн
Pl1	ми-с-лув	ми-с-аг-ув	ми-с-анув
Pl2	ми-с-л̄ын	ми-с-аг̄ын	ми-с-ан ми-с-ан̄ын
Pl3	ми-с-аныл	ми-с-аганыл	ми-с-аныл ми-с-ананыл

Passiivi:

Миукве 'антаа'

	Sg	Du	Pl
1.	май-вē-с-ум	май-ве-с-амēн	май-ве-с-ув
2.	май-вē-с-н	май-ве-с-̄ын	май-ве-с-̄ын
3.	май-ве-с	май-ве-с-̄ыг	май-вē-с-ыт

Menneen ajan partisiippi

Menneen ajan partisiipin päätte on -м, -ум, -ым. Partisiippiä käytetään adjektiivin tavoin pääsanana edessä, omistusliitteen kanssa suomen lauseenvastikkeiden tavoin sekä joissain tilanteissa predikaattina.

Tyypillisin käyttötilanne on adjektiivin kaltainen käyttö attribuuttina:

- ✓ Тот та̄н та̄нки ва̄рум рупатаныл о̄вылтыт потыртасыт. – Siellä he kertoivat itse tekemistään töistä.
- ✓ Ювле хультым этпос 25 хоталэт тав намхоталэ олыс. – Kuluneen kuun 25. päivä oli hänen syntymänsä vuosipäivä.
- ✓ Ва̄т са̄грапнал этпос о̄выл хоталэ ма̄ янытыл «СПИД» агмыл е̄мтым ма̄хумн не̄тне̄ хоталыг олы. – 1. joulukuuta on valtakunnallinen AIDSiin sairastuneiden auttamisen päivä.’
- ✓ Ты хурит Касум нэ Ирина Семёновна Молданова пбслым олы. – Tähän kuvaan on ikuistettuna kazymilainen nainen Irina Semjonovna Moldanova.

Lisäksi partisiipilla voidaan muodostaa omistusliitteen kanssa nominaalistuneita muotoja, joita käytetään suomen lauseenvastikkeita vastaavalla tavalla:

- ✓ Германиян минамум порат... – *Saksaan lähtiessäni...*
- ✓ Ювле минамум порат... – *Kun menin kotiin...*

Mennen ajan partisiipin kolmas käyttöfunktio on ns. narratiivinen aktiivi, jolloin partisiippi esiintyy lauseen predikaattiverbinä. Narratiivisella aktiivilla ilmaistaan tapahtumia, joita kertoja itse ei ole ollut todistamassa.

Kappale 15

Lauserakenteita

Tässä kappaleessa esitellään lyhyesti mansin kielen yleisimmät lauserakenteet ja sanajärjestyksen perusteet.

I Sanajärjestys

Typologisesti katsoen mansi on ns. SOV-kieli, eli pragmaattisesti neutraalissa transitiivilauseessa sanajärjestys noudattaa kaavaa subjekti–objekti–predikaatti. Määritteet tulevat pääsanan edelle. Ns. nolla-anaforan käyttö on yleistä: subjektiin tai topikaaliseen objektiin viitataan usein pelkällä verbinpäätteellä, ilman eksplisiittistä argumenttia.

Predikaattiverbi tai predikaatiivi tulee lähes poikkeuksetta lauseen loppuun. Muiden argumenttien järjestys voi vaihdella, mutta vain tietyissä rajoissa pragmaattisista syistä. Uusi informaatio eli lauseen fokus tulee välittömästi ennen predikaattia. Kuulijalle tutut eli topikaaliset elementit taas pyrkivät lauseenalkuisille paikoille. Ajan, paikan ja tavan adverbiaalit – elleivät ne ole fokuksia tai lauseenalkuisia kehysadverbiaaleja – esiintyvät subjektin jälkeen järjestyksessä aika – paikka – tapa. Objekti, epäsuorat objektit ja agenttiadverbiaali tulee yleensä välittömästi ennen verbiä.

Neutraali peruslause indikatiivissa:

Subj–Loc–V(A)	Мән сака ащирмаң мāt олѳв. – <i>Elämme erittäin kylmällä alueella.</i>
Temp–DO–V(A)	Ань доклад-нѳпак щѳпитгѳум. – <i>Nyt valmistelen raporttia.</i>
Subj–IO–Predik–V(A)	Ты вѳрмаль нѳврамытын сака пѳмыщ олѳс. – <i>Tämä puuha oli lapsille oikein mieluisaa.</i>

Adpositiot ovat postpositioita:

Subj – Man – V(A)	Тав сосса мир урыл потырты. – <i>Hän puhuu alkuperäiskansoista.</i>
Subj–Temp–Man–V(A)	Мән тѳл сыс туп ищѳпың ут хосыт рѳпитасѳв. – <i>Vuoden ajan työskentelimme vain Internetin välityksellä.</i>

Kysymyssanan sisältävissä kysymyslauseissa sanajärjestys ei yleensä vaihdu: kysymyssana tulee joko lineaarisessa järjestyksessä samalle paikalle, jossa vastaava syntaktinen rooli muutenkin esiintyisi, tai verbin eteen fokus-paikalle:

Subj–Interr–V(P)	Ты клуб-кол хунь үнттувес? <i>Milloin tämä kerhotalo on rakennettu?</i>
Subj–Interr–Dir–V(A)	Наң хумус тыг хонтхатсын? – <i>Miten pääsit/saavuit tänne?</i>

Polaarikysymyksissä

käytetään

kysymysintonaatiota:

- Пāvланынт ат āстлым колыт олōгыт? – *Onko kylässänne taloja, jotka eivät ole valmistaloja?*

Käskylauseessa myös verbi voi tulla ensin:

- Минēн ēлаль олуңкв. – *Mene jatkamaan elämäsi!*

II Ditransitiivirakenteet

Ditransitiivirakenteita on kaksi aktiivissa ja kaksi passiivissa. Molemmissa hyvin tyypillinen on ns. *Secondary Object Construction*, jossa patientti on merkitty instrumentaalilla:

Aktiivissa vastaanottaja ottaa suoran objektin paikan, ja patientti merkitään instrumentaalilla.	Subj–DO–IO–V(A)	Тāн налыман нупыл акв хōтпа Почётный грамота нампа нēпакыл мисаныл. – <i>He antoivat kunniakirjat 31 henkilölle.</i>
Passiivissa vastaanottaja asettuu subjektin paikalle, ja patientti merkitään instrumentaalilla.	IO–V(P)	Мāнь нēпаклōмтытыл майвēсыт. – <i>[Heille] annettiin pienet kirjaset.</i>
	Subj–IO–V(P)	Щēмьят пищмал тēтавет. – <i>Perheille lähetetään kirje.</i>

Mahdollinen on myös ns. *Indirect Object Construction*, jossa vastaanottaja merkitään latiivisijalla:

Subj–IO–DO–V(A)	Ам тавēн паца лāтың кēтēгум. – <i>Lähetän hänelle terveisiä.</i>
Subj–IO–Obj–V(A)	Александр Президентын хум хōтпа ēнтап мўйлуптас. – <i>Aleksandr lahjoitti presidentille miestenvyön.</i>

III Sivulauseet ja konjunktiot

Mansin kielessä konjunktioita käytetään verrattain vähän. Pää- ja sivulause voivat yhdistyä toisiinsa ilman konjunktia. Yleisimmän esiintyvän alistuskonjunktiota ovat *ке/те* 'jos', *хунь* 'kun', *такос/тыкос* 'vaikka'. Näistä *ке* esiintyy lauseen lopussa verbin jälkeen, *такос/тыкос* yleensä lauseen alussa.

Kappale 16

Kertaustehtäviä

I Mitä seuraavat sanat tarkoittavat?

āги _____

mā _____

tāl _____

āмп _____

нэ _____

тур _____

вōр _____

нэпак _____

ӯс _____

вИТ _____

нйврам _____

хōтал _____

йив _____

ома _____

хōтпа _____

кол _____

пāвыл _____

хум _____

лӯпта _____

пыг _____

я _____

māхум _____

сāлы _____

яҥк _____

II Tee lauseita käyttäen tehtävän I sanoja ja seuraavia verbejä:

āлуҥкве

ловтхатуҥкве

ӯнлуҥкве

вāсытаҥкве

минуҥкве

ӯнттуҥкве

вāҥкве

мыҥкве

хаништахтуҥкве

варуҥкве

ōлуҥкве

хансуҥкве

ёхтуҥкве

ōньшуҥкве

ōргуҥкв

лāвуҥкве

потыртаҥкве

ловиньтаҥкве

рӯпитаҥкве

III Mitä vastaisit seuraaviin kysymyksiin?

1. Наң намын м̄аныр? _____
2. Наңын манах т̄ал? _____
3. Наң х̄от ол̄эгын? _____
4. Наң х̄от ханищтахт̄эгын? _____
5. Тых̄отал манхурип х̄отал? _____
6. М̄лх̄отал манхурип х̄отал ол̄ыс? _____

IV Taivuta seuraavat verbit subjektikonjugation kaikissa persoonissa ja luvuissa!

оньщуңкве

потыртаңкве

р̄упитаңкве

ёхтуңкве

V Poimi alla olevasta tekstistä vähintään yksi a) lokatiivin päätte, b) monikkomuotoinen substantiivi, c) postpositio, d) kirjaimin kirjoitettu lukusana, e) infinitiivimuotoinen verbi, f) preesensissä taivutettu verbi!

Округ янытыл м̄ань п̄авлың м̄атт ань 126 с̄отыра 216 с̄авит элумх̄олас ол̄ы. Ты м̄ахмытныл н̄елоловхуйплов с̄отыра сосса х̄отпа. Ёсытыт ос пуссын аквьёт 1 млн. 520 с̄отыра 945 элумх̄олас ол̄ы. Югра м̄авт мир пусмалтан м̄агыс яныгс̄аткем с̄авсыр п̄ульницат р̄упит̄эгыт. Х̄отпан нупыл нила п̄ульницатыт агмың х̄отпат м̄агыс п̄еринат щ̄епитым ол̄эгыт. М̄ахум пуст̄агыл ёмтн̄эныл мус тот оньщавет. Юил ялантым в̄атахкем п̄ульницат пусмалтахтуңкве р̄ови.

(LS 1/2018: 4)

Sanasto

a/ǎ

a-a – Kyllä

ǎви – ovi

ǎги – tyttö

ǎгм – sairaus

ǎгмың – sairas

акв/аква – yksi

акваг – jatkuvasti, koko ajan

аквхуйплов – yksitoista

ǎлпыл – aamulla

ам – minä

ǎмп – koira

ань – nyt

ǎс (ǎ) – Ob(-joki)

ǎстлуңке – päättää, lopettaa, saattaa
päättökseen

асың – reikäinen

ат¹ – kieltopartikkeli

ат² – viisi

ǎт – hiukset

ǎти – ei

ǎтим – ei ole (kieltosana)

ǎтимыг ǎмтуңке – kuolla, menehtyä

атырхари – sininen

атпан – viisikymmentä

атхуйплов – viisitoista

атя – isä

ащирма – rakkaneen, kylmyys

ащирмау – kymä, jäätävä

б

бульдозерист – puskutrakrotin kuljettaja

бур – roga

бюджет – budjetti

в

вǎнтлаңке – muuttaa

ваңке – nähdä, tuntea, tietää

ваңын – olkapää

вǎрмаль – tekeminen, puuha, työ

вǎруңке – tehdä, valmistaa

вǎт – kolmekymmentä

вǎт сǎграпнал ǎтпос – joulukuu

вǎльт – kasvot

виңке – ottaa

вит – vesi

витвǎнха – lammikko, lampi

витуң – märkä, kostea

вǎвуңке – vaatia, tarvita

войкан – valkoinen

вǎр – metsä

вǎртуг ǎтпос – elokuu

вǎт – tuuli

вǎтың – tuulinen

вощрам – keltainen

вǎгыр – punainen

выставка

Г	институт – instituutti
г̄аз – kaasu	интернат – kouluasuntola
г̄аз н̄ох-вин̄э – kaasunporaous	йснас – ikkuna
газета – sanomalehti	йти – yöllä
Д	йтип̄алаг – illalla
доклад(-н̄эпак) – raportti	ищ̄йпың – Internet
е, ē	ищ̄йпың ут – Internet-yhteys
ēмтуңкве – tulla joksikin	К
ё, ě	кандидат – kandidaatti (oppiarvo)
ёл-унтуңкве – laskeutua, laskea (aurinko)	каңк – isoveli
ёлы-п̄алныл – alta, alapuolelta	к̄асың – joka, jokainen
ёмас – hyvä	касуңкве – kilpailla
ёмащакв – hyvin, oikein, kunnolla	к̄ат – käsi
ёнгуңкве – leikkiä, pelata	к̄ат патта – kämmen
ēрн – nenetsi	кати – kissa
ēрнкол – jurтта	к̄ер – rauta
ёт – kanssa	к̄ертур – rautaputki
ётхалаңкве – saарua	к̄етуңкве – lähettää
ётхтуңкве – tulla	кивырыт – sisällä, sisässä
э, ē	кинсуңкве – etsiä
эщ – pikkusisko	кит/китыг – kaksi
элалъ – eteenpäin	китхуйплов – kaksitoista
энтап – vuö	клуб-кол – kerhotalo
З	кол – talo
завод – tehdas	колкан – lattia
Й	колнак – huone
ййв – ruu	команда – joukkue
йильпи – uusi	кот – nahka
йиңкве – tulla, saарua	Л
и/й	л̄авуңкве – sanoa

лāгыл – jalka	мāньпōль этпос – maaliskuu
лāгыл патта – jalkapohja	маснут – vaate, asu
лāтың – kieli	мāхум – ihmiset, väki
лēккар – lääkäri	машина – auto
лов – kymmenen	мēн – me (du)
ловиньтаңкве – lukea	мēтың – arvokas
ловтуңкве – pestä	мил – syvä, syvällä, syvään
ловтхатуңкве – peseä	минуткве – mennä
лўпта – (puun)lehti	миңкве – antaa
лўпта этпос – kesäkuu	мир – väki, kansa
лылың – elävä	мōлхōтал – eilen, edellisenä päivänä
лыңкве – heittää	мортым – etelä
лāххал – uutinen	Москва (ўс) – Moskova
лāххал тотнэ нэ – toimittaja (nainen)	мōт – muu, toinen
лāххал тотнэ хōтпа – toimittaja (mies tai nainen)	мōтхōтал – ylihuomenna
лāххал тотнэ хум – toimittaja (mies)	мощ – vähän
м	мўй – vieras
мā – ma	мўйлупса – lahja
мāгсыл – varten, puolesta	мўйлуптаңкве – lahjoittaa, antaa lahja
мāгуңкве – laittaa jonkin sisään, asentaa мāн – me (pl)	мўңы – muna
манах – kuinka monta? мāнь – pieni	мус – asti
мāньлат – nuori	н
мāньтāгыл – lapsena, nuorena	нāй – tuli
маныр – mikä? mitä?	нāйкве – tuli, liekki
мāньщи – mansi	нāй-ōтыр – kohtu, suojelushenki
мāйт – maksa	налыман – neljäkymmentä
манос – tai, vai	нам – nimi
манхурип – millainen	нампa – niminen
мāнь таквс этпос – lokakuu	намхōтал - merkkipäivä
	нāн – te (pl)

наң – sinä	онтырсāt – yhdeksänkymmentä
нāтуңкве – ajelehtia, ajautua	ос – ja
наука – tiede	ōс – myös
нёлолов – kahdeksan	ōтыр – ruhtinas, henkiolento
нёлоловхуйплов – kahdeksantoista	ōньцуңкве – olla, omistaa (habeoverbi)
нёлсāт – kahdeksankymmentä	ōньщиглаңкве – saada itselleen/omistukseen
нēтуңкве – auttaa (+ lat.)	п
нила – neljä	пāвыл – kylä
нилахуйплов – neljätoista	пāйтуңкве – laittaa ruokaa, keittää
номтың – viisas	пāлт – luona, luokse
нōнхаль – ylöspäin	палыт – aikana
нōх-виңкве – postaa ylös	пасатаңкве – leikata auki, kaivaa auki
нōх-патуңкве – voittaa (kilpailuissa)	пāсныл – postp. lähtien
нупыл – postp. kohti	пāсныл – -stA, seudulta, ajankohdasta lähtien
нē – nainen	патуңкве – aloittaa, alkaa, pudota
нēн – te (du)	пāхың – laaja
нēпак – kirja	пēрияңкве – valita, poimia
о/ō	пēs – vanha
овтуңкве – virrata	пилуңкве – pelätä
ōвыл – räjä, alku òвлēt – ensin	пити – pesä
ōвыл – ensimmäinen	пицма – kirje
область – lääni (piirikunnan sisällä)	Победа – voitonpäivä; II maailmansodan päättymisen vuosipäivä
ōйка – (avio)mies, ukko, uros	пōслуңкве – kuvata, vangita kuvaksi
ōйттур этпос – heinäkuu	пōльтуңкве – jäätyä
округ – autonominen piirikunta (Venäjän federaatiossa)	пора – aika
олн – raha	порат – aikana, aikaan
ōлуңкве – olla, asua, elää	порс – roska, jäte
ома – äiti	пōслуңкве – kuvata, luoda kuvia
онтолов – yhdeksän	посың – kirkas
онтоловхуйплов – yhdeksäntoista	потыр – puhe, juttu

потыртаңкве – puhua	cāt – seitsemän
пўльница – sairaala	cāt / яныг cāt – sata
пўмащипа – kiitos	cāt атыт хōталэ – perjantai
пуҗк – räjä	cāt китыт хōталэ – tiistai
пусмалтахтуҗкве – parantua, tulla terveeksi	cāt нилыт хōталэ – torstai
р	cāt овыл хōталэ – maanantai
ракв – (vesi)sade	cāt пуҗк хōталэ – sunnuntai
раквуҗкве – sataa (vettä)	cāt хōтыт хōталэ – lauantai
рēпыгтēгаҗкве – munia	cāt хўрмит хōталэ – keskiviikko
рēтыҗ – laiska / viekas	cātлов – seitsemänkymmentä
рēтыҗ юсвой э́тпос – helmikuu	cātхуйплов – seitsemäntoista
рōви – voi, on mahdollista (3sg)	сосса – syntyperäinen, alkuperäis-
рōвуҗкве – voida, olla mahdollista	соссаҗ – paikallinen
рўпата – työ	сōтыр – tuhat
рўпитаҗкве – työskennellä	сōюм – puro, virta
с	сўкыр э́тпос – syyskuu
саҗквоы пуҗк – niittyinen rinne	сўп – suu
сāв – monta	сым – sydän
сāвитэ́тыл – yhteensä, kokonaisuudessaan	сыплув – kaula
сāвсыр – monenlaisia	сыс – postp. ajan, aikana
сāграп – kirves	сыстам – siisti, puhdasta
савалап - орро	сēмыл – musta
садик – päiväkotі	т
сака – hyvin, erittäin (vahvistussana)	тав – hän
сāлы – роо	тāл – talvi, vuosi
сам – silmä	тāл котиль э́тпос – tammikuu
самын патуҗкве – syntyä	тамле – tällainen
сāнс – polvi	тāн – he (pl)
Саранпāвыл – Saranpaul	таквс – syksy
сac – molemmat, kumpikin	таквсы – syksyllä

такыщ – vahvasti, kovasti	ўнлуңкве – istua, sijaita, olla
товлыңуи – lintu	ўнттуңкве – rakentaa, istuttaa, asentaa
толуңкве – sulaa	ўргалаңкве – suojella, pitää huolta
тōванакт/ тōвнакт – joskus, toisinaan	урыл – postp. ’jostain [aiheesta]’
тōрум – Jumala, taivas	ўс – kaupunki
тотуңкве – tuoda	Ф
тотыглаңкве – kuljettaa, viedä, ajaa	Филология – filologia, kielitiede
тув ¹ – kesä	Финляндия – Suomi
тув ² – sinne	х
туи – kesällä, kesä-	халт – joukossa
тўйт – lumi	ханищтаңкве – opettaa
тўр – järvi	ханищтахтуңкве – opiskella
туп – vain	хансаң – värikäs, kirjava
тур – putki	хансуңкве – kirjoittaa
тўя – kevät	харама – tundra
тўяг – keväällä	хōн mā – kotimaa, asuimaa
ты – tämä	холыт хōтал – seuraavana päivän
тыи – tämä, tuo	холыт, холытан – huomenna
тысāвит – niin paljon	хольт – jonakin, jossain roolissa
ты тāлт – tänä vuonna	хōнтуңкве – löytää
тыхōтал – tänään	хōнтхатуңкве – päästä, löytää tiensä
тыхōтал – tänään	хорамың – kaunis, kukoistava
тēлы – talvella	хоталь – minne, mihin
тēн – he (du)	хōт – kuusi (lukusana)
тēнут вāрнэ колнак – keittiö	хōт – missä
тēңкве – syödä	хōтал – päivä / aurinko
у/ў	хōтпа – henkilö
увци – isosisko	хōтпан – kuusikymmentä
уйгалаңкве – uida	хōтхуйплов – kuusitoista
ўйрищ – lintu	хотыл – mistä

хōтыл – päivällä	ēти – yöllä
художественный – taide-	ēтипāлаг – illalla
хӯл – kala	ēтипāла – ilta
хультум – mennyt, vanhentunut	ēt котилът – keskellä yötä
хультуңкве – olla kiinni, kuulua	ēтпос – kuu, kuukausi
хум – mies	юи-пāлт – postp. jälkeen, jäljessä
хури – kuva	
хӯрум – kolme	я/я̄
хӯрумхуйплов – kolmetoista	я̄ – joki
хус – kaksikymmentä	яблок – omena
ш	яласаңкве – kulkea, kävellä
школа – koulu	ялантаңкве – astella, kävellä
щ	ялпың хōтал – juhlapäivä
щāнь лātңыл – äidinkieli	яныг – suuri
щēмья – perhe	яныг таквс ēтпос – marraskuu
щēпитаңкве – valmistella	яныгпōль ēтпос – huhtikuu
щирыл – tavalla, tavoin, piirissä, kielellä	янытыл – postp. laajuinen, laajuudelta
щори – kukka	янытлаңкве – onnitella, juhlia
э/э̄	я̄ңк нātнэ ēтпос – toukokuu
ēлы-пāлн – postp. eteen	я̄ңкыл мā – suo, jänkä
ēлы-пāлт – postp. ennen, edessä, edellä	
ēти – yö	

Lähteet

Tekstiaineistojen lähteet:

- Афанасьева К.В. & Сайнахова Н.В. 2001. *Султум 3-4*. Санкт-Петербург: Филиал издательства «Просвещение»
- Баландин А.Н. 1964. *Маньси букварь. Маньси латыу учебник*. Москва – Ленинград: Издательство «Просвещение»
- Баландин А.Н. - Тиханов М.П. 1950. *Ловиньтан магыс книга. Китит класс*. Ленинград: Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР, Ленинградское отделение.
- Герасимова Д.В. – Качанова Е.Е. – Афанасьева К.В. 2002. *Хӧталкве*. Санкт-Петербург: Филиал издательства «Просвещение»
- Герасимова Д.В. – Хозумова Р.П. 2007. *Мӧньси лӧтыу 5-6*. Санкт-Петербург: Филиал издательства «Просвещение»
- Kálmán, Béla. 1976. *Chrestomathia Vogulica*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Ромбандеева, Е. И. 2005. Русско-мансийский словарь. 1–2. Санкт-Петербург: Филиал издательства «Просвещение».
- Ромбандеева Е.И. – Вахрушева М.П.– Сайнахова К.В. 1990. *Мӧньси лӧтыу 3*. Ленинград: «Просвещение», Ленинградское отделение.
- Сайнахова А. И. 2001. *Мӧньси лӧтыу 2*. Санкт-Петербург: Филиал издательства «Просвещение»
- Сайнахова А.И. – Филиппова Н.К. 1995. *Мӧньси лӧтыу 4*. Санкт-Петербург: Отделение издательства «Просвещение»
- Слинкина Т.Д. 2015. *Мӧньси а́мсит. Мансийские загадки*. Ханты-Мансийск: Югорский формат.

Verkkolähteet:

- Лӯимӧ сӧрипос. <https://khanty-yasang.ru/luima-seripos>
- Papunetin kuvapankki. <https://kuvapankki.papunet.net/>